

dies sollemnis, in qua jam amplius non restat facultas operandi; sed quisque operum suorum mercede et præmio incipit præteritorum laborum perfrui? Sequitur:

Et non fuit in die furoris Domini qui effugeret, et relinqueretur. Dies furoris Domini, finis uniuscujusque est: quando quisque cum magna districtione ad reddendam rationem compellitur: qui prius in vita sua quasi in die misericordiæ benigne ad pœnitentiam expectabatur. Recte ergo de die furoris dicitur: Non fuit qui effugeret, et relinqueretur. Effugeret, scilicet conscientiam: relinqueretur ad pœnitentiam. Notate, quod dicitur: Effugeret, scilicet conscientiam. Magnum tormentum est conscientia mala. Sed peccatores hic conscientiam suam effugere possunt: dum exterioribus delectationibus dediti, mala, quæ intrinsecus tolerant, interim quodammodo oblivioni tradunt. Minus enim nunc spina conscientiæ cor pungit: quando eam (ut ita dicam) terrenæ delectationis fascia involutam contegit. Ibi autem conscientiæ tormentum effugere non potuerunt: quia cum sensus carnis in morte foris clauditur, horror præteritorum malorum intus animo aperitur. Tunc infelix anima licet sero compuncta vellet jam per pœnitentiam emendare, quod non potest per conscientiam effugere. Sed justo Dei judicio, quæ prius tempora pœnitenti indulta sibi neglexit, jam non relinquitur, quia semel irrevocabili sententia emissa, amplius in hac vita ad pœnitentiam non differtur.

A Recte ergo dicitur. Non fuit in die furoris Domini qui effugeret, et relinqueretur. Quia cum mortis hora supervenerit, tunc quisque ad conscientiam suam redire compellitur, ut ipsa comitante ad excipiendam sententiam judicis sine dilatione ab hac vita transferatur. Sequitur: Quos educavi, et enutrivivi, inimicus consumpsit eos. Ne solam conscientiæ pœnam peccatoribus præparari putes: quos educavi, inquit, et enutrivivi, inimicus consumpsit eos: quia nimirum virtus, et pulchritudo mortalium corporum, quæ hic per illicita desideria pascitur, illic a tortoribus angelis in tormentis consumetur. Quæ ideo consumi dicitur, non quod substantiam pœna in nihilum redigat, sed quia dolor usque ad intima naturæ percurrens, nihil intactum relinquat. Vel per educatos, et enutritos, ipsa desideria accipere possumus: quæ educantur per superbiam, et enutriuntur per luxuriam: et quanto magis ea explendo pascimus, tanto magis ad appetitum inflammamus. Hos educatos, et enutrito: consumit inimicus, id est, mors de qua dicit Apostolus: *Novissime inimica destruetur mors (I Cor. xv)*: quia nimirum dum caro nostra in morte succiditur, omnia ejus desideria pariter extinguuntur, sicut per Psalmistam dicitur: *In illa die peribunt omnes cogitationes eorum (Psal. xlv)*. Et considera quam convenienter in fine lamenti novissima pœna peccatoris animæ plaugitur: ut intelligamus ea mala, quæ prædicta sunt, quanta miseria consequatur.

ADNOTATIUNCULÆ ELUCIDATORIÆ

IN JOELEM PROPHETAM

(JOEL. I.) *Verbum Domini, quod factum est ad Joel filium Phatuel.* HISTORICE. In verbo tria attenduntur: strepitus, forma, intellectus. Strepitus persecutionis, forma vocis, intellectus dictionis. Percussio ad vindictam, vox ad lætitiā, dictio refertur ad gratiam. Siquidem vindicta percutit, vox consolatur, dictio erudit. Erudit filium, consolatur mercenarium: erudit filium avidè doctrinam patris sitientem; consolatur mercenarium sub judicio anxie laborantem. Filium erudit gratia obedientiæ, mercenarium consolatur merces justitiæ, servum affligit pœna malitiæ. Strepitus ad pœnam, vox ad præmium, intellectus ad gratiam refertur. Hæc igitur tria considerantur in verbo, quod factum est ad Joel: quia in exitu sequentis prophetiæ, et inimicorum ultio, et populi afflicti consolatio, et electorum prædicatur eruditio. Strepitus igitur soni ad adversarium: forma vocis ad populum afflictum; intellectus verbi ad mentem fit propheticam, et electorum chorum. Quia unde adver-

sarius affligitur, inde populus consolatur: quod mens electorum intelligens in Domino gloriatur. Strepitus igitur fit ad carnales, forma dirigitur ad animales, intellectus ad spirituales. Hoc autem verbum Domini est. In Domino quoque tria considerantur: ultio, zelus, retributio. Ultio culpæ, zelus disciplinæ præmium obedientiæ. *Vivus igitur sermo Dei, et efficax, et penetrabilior omni gladio accipiti (Hebr. iv)*. Penetrabilis; quia destruit malitiam; vivus quia reducit ad gratiam; efficax, quia perducit ad gloriam. Penetrabilis est judicio, vivus factus, efficax promisso. Penetrabilis, quia judicium absconditur. Vivus, quia factum ejus fructificatur. Efficax, quia promissum ejus non inficiatur. Penetrabilis, quia destruit fortiter; vivus, quia vivificat potenter; efficax, quia reddit efficaciter. Hoc est verbum Domini, quod factum est ad Joel filium Phatuel.

Primo videndum est, quod constructio eclipsim patitur. Dicendo enim verbum Domini, quod fac-

tum est ad Joel filium Phatuel, aliquid ad perfectionem sensus subintelligendum est vel ita : Hoc est verbum, quod factum est ; vel ita : Verbum quod factum est hæc alia ostendit. Sequitur :

Audite hæc, senes, et auribus percipite, omnes habitatores terræ : si factum est istud in diebus vestris, aut in diebus patrum vestrorum. Super hoc narrate filiis vestris, et filii vestri filiis suis, et filii eorum generationi alteri. Ex magnitudine venturæ calamitatis in stuporem vertitur admirationis. Ne vero vilipenda videantur, auctoritatem senum convocat, ne parvi momenti, vel exigui, habitatores terræ excitat, dicens : Audite, senes, etc. Sapientia senum auctoritatem admirationis, sollicitudo habitatorum fidem dat stupori, scilicet ut de venturo infortunio minime queat dubitari : cui auctoritas sapientium, et sollicitudo plebium pro certo publice videtur attestari. Sequitur, partes exprimens infortunii, dicens :

Residuum erucæ comedit locusta : et residuum locustæ comedit bruchus : et riduum bruchi comedit ærugo. Expergiscimini, ebrüi, et flete : ululate omnes, qui bibitis vinum in dulcedine, quoniam perit ab ore vestro. Ostensa superiori parte infortunii, et subsequuta voce lamenti : aggreditur aliud infortunii genus ostendere, et ad illam lamenti speciem conatur descendere. Ait enim :

Gens enim ascendit super terram meam fortis et innumerabilis. Dentes ejus, ut dentes leonis : et molares ejus ut catuli leonis. Posuit vineam meam in desertum : et ficum meum decorticavit. Nudans spoliavit eam, et projecit ; albi facti sunt rami ejus. Ecce lamentum. Nunc subjicit infortunium, dicens :

Plange, quasi virgo accincta sacco super virum pubertatis suæ. Et sic alternando infortunium cum lamento decurrit usque ad illud : *Ad te, Domine, clamabo.* Ubi fit ad Deum simplex invocatio, et calamitatis miseranda expositio, et ipsius delendæ humilis, et affectuosa deprecatio. Babyloniorum juxta quosdam designat in Judæam terribilem adventum, hostilem impetum, ferocem animum : ubique frementem, cuncta vastantem, universa delentem. Vel, quod verius est, Assyriorum superbiam, et ipsius gentis audacem ferociam, sanguinis avidam, gloriæ cupidam, casibus expositam, victoriæ pronam. Quid sub Sennacherib universam Judæam vastantes Jerusalem obsederunt. Et quia non divino judicio, sed propriæ fortitudini fortunam negotii ascripserunt : rege cum paucis fugiente omnes una nocte ab angelo percussi perierunt. Joel per erucam designat Assyrios ; per locustam Babylonios ; per bruchum Persas et Medos ; per rubiginem Macedones. Hic omnes per successione temporum, populum Dei vastaverunt : et si quid unus floridum, aut viride, vel forte inconsumptum reliquerat : alio succedente conculcatum, et ad nihilum redactum est. Josephum antiquum, et traditiones Judæorum, et cæteras ad id pertinentes historias legat, qui super hoc certificari desiderat.

A Allegorice vero de persecutione loquitur Ecclesiæ generalis, quæ quadrifaria legitur : quia primo ab idololatriis, secundo ab hæreticis, tertio a pseudochristianis impugnata fuisse, quarto ab Antichristo impugnanda legitur. Quod Joel prophético prævidens oculo, præ magnitudine persecutionis, senes et habitatores terræ in consortium vocat admirationis. Ac si diceret : Ventura sponsæ Christi infortunia video, calamitates intueor, varios labores ipsius prospicio : sed sapientiam spiritualium, sollicitudinem quoque carnalium contestor, ut audita per successione in posterum transfundat : quousque surgat aurora de celo, veniat Agni sponsa, pullulet Ecclesia : ut nostro præmunita oraculo solida maneat : ne rivalem pro marito recipiat, ne florem sine fructu, monetam sine argento, manipulum sine grano, umbram sine corpore, decepta eligat. Per erucam designat idololatrias ; per locustas, hæreticos ; per bruchos, pseudo et carnales christianos ; per rubiginem, Antichristi malitiosam sollicitudinem : primos propter spurcitiam, et varietatem idololatriæ ; secundos propter volatum scientiæ, agilitatem ingenii, elationem superbiæ ; tertios propter æstum, et immunditiam carnalis concupiscentiæ ; quartum propter immanitatem sævitæ. Postquam enim Ecclesia idololatriæ evasit naufragium, in fluctus et procellas hæreticorum decidit : sed dum spirituali flante favonio, procella in leniorem versa est auram, rursus in carnalium æstu sustinendo diu laboravit : demum a filio perditionis, qui extolletur supra omne, quod dicitur Deus (II Thes. II), aut quod colitur : multis modis fatigata, varie cruciata, gravissime anxiosa : tandem serenitate reddita, ad libertatis portum redibit : pacis domicilium subibit. Et hoc est, quod dicit : Residuum erucæ comedit locusta, etc. Hæc est gens, quæ super terram, id est super Ecclesiam, dicitur ascendisse, fortis et innumerabilis : fortis magnitudine, innumerabilis multitudine ; fortis crudelitate, innumerabilis assiduitate ; leo, diabolus, vel princeps in terrena potestate summus : ut aliquis hæresiarcha, vel ipse Antichristus. Dentes, ejus satellites. Catuli, optimates, vel subreguli. Molares, carnifices. Eam, quam superius dixit terram, nunc vocat ficum, et vineam, id est Ecclesiam. Terram, propter fidei stabilitatem : vineam, propter pœnitentiæ austeritatem ; ficum, propter dilectionis dulcedinem. Vel terram, propter firmamentum justitiæ. Vineam, propter lætitiæ spiritualis intelligentiæ. Ficum, propter suavitatem cœlestis doctrinæ. Vel terram, propter fructum spiritualium exercitationum : vineam, propter gratiam cœlestium donorum ; ficum, propter dulcedinem gaudiorum æternorum. Hæc Agnus Christus sponsæ contulit suæ, scilicet Ecclesiæ. Prima in horto ; secunda in cellario ; tertia in lecto. In horto namque exercitatur ; in cellario lætificatur ; in lecto felicitatur. Primo operibus pœnitentiæ ; secundo muneribus gratiæ ; tertio osculis sapientiæ. Sed hanc gens præfata decorticavit, nudavit, projecit. Mem-

brana sunt exercitia, folia verba, fructus merita. Exercitia gratiæ, verba doctrinæ, merita gloriæ. Sed hanc gens præfata decorticavit, nudavit, projecit, quia persecutione ingravescente tepuerunt exercitia religionis, siluerunt verba prædicationis, virtutum merita attenuata sunt in multis.

Tropologice vero de tentationibus animæ propheta loquitur. Gentem spiritualem ostendit super eam ascendisse, catervam vitiorum eam justo Dei judicio invasisse, conculcasse, expugnasse, dicens: Residuum erucæ comedit locusta; et residuum locustæ comedit bruchus; et residuum bruchi comedit ærugo. Scio quosdam ante me hæc quatuor animi perturbationes quatuor significare dixisse, et erucam ad timorem, locustam ad spem, bruchum ad gaudium, ruhiginem ad dolorem retulisse. De quibus est illud Boetii: Gaudia pelle, timorem, spemque fugato, nec dolor adsit. Nubila mens est, vinctaque frenis, hæc ubi regnant. Nos autem eis suam interpretationem relinquimus, et ad alia, quæ magis congrua videntur, festinamus. Residuum erucæ comedit locusta, etc. Eruca igitur est luxuria: locusta, cenodoxia, id est vana gloria; bruchus gastrimargia; rubigo, ira vel impatientia. Residuum erucæ, est castitas; residuum locustæ, humilitas; residuum bruchi, sobrietas; residuum rubiginis, mentis lenitas, et patientia. Residuum igitur primi comedit secundum, secundi tertium, tertii quartum: quia sæpissime accidit ut de continentia inanis oriatur gloriam, humilitatem sequatur ebrietas et crapula, sobrietatem ira, vel impatientia. Nonnunquam enim accidit ut mens adhuc imperfecta dum se vicisse et ad culmen justitiæ pervenisse existimat, cadat a victoria, et dum aliquem hostium se videt superasse, totum se sustinuisse belli existimat negotium, totumque se putat superasse exercitum. Sed dum mens decepta de triumpho unius exultat, non videt misera quod gladium alius exerit, et mortem cominus intentat. Hinc est quod insultans neci luxuriæ, jam quasi segura et minus provida gladio percutitur cenodoxiæ. Quod si hanc mentis humilitate superasse contigerit, gastrimargia protinus se subingerit. Quia dum incautus animus videt castitatem carnem restringere, dum prospicit humilitatem mentem reprimere, statim voluptati properat condescendere, dicens ita. Quandoquidem nec mentem ventus inanis gloriæ agit, nec carnem illecebra carnalis concupiscentiæ titillat, genus esset crudelitatis, si concivem meum stimulis eruciarem diræ necessitatis. Pax mihi in utraque redita admonet, et indulget ministrare suavia. Sic crapula inducitur, et civis interficitur. Porro si hanc divino auxilio et proprio studio superasse accidit: jam se putans ad integrum evasisse naufragium, in illud rursus incidit infortunium. Nam quia animus continentiam in carne, humilitatem in mente, abstinentiam in corpore, surgere considerat, jam de perfectione præsumens, et præ se cæteros despiciens, si quando resistitur ejus conamini obviatur impetui, occurritur affectui: protinus

A habenas laxat iræ, in verba prosilit impatientiæ, dicens: *In peccatis natus es totus, et tu doces nos?* (Joan. ix) Ordo rerum exigit ut priorem locum priora teneant, inferiora inferius jaceant. Scriptum est: *Spiritualis omnia judicat; et ipse a nemine judicatur* (I Cor. ii). Et in lege os leprosi claudi præcipitur (Levit. xiii). Prius igitur recte discas, ut sane doceas; prius bene vivas, ut juste arguas. Hinc Dominus per Job: *Memento belli, nec addas ultra loqui* (Job xl). Ac si diceret: Tanto se sollicitiorem oportet exhibere mentem contra nequitæ spiritualia (Ephes. vi), quanto illorum arma magis existunt subtilia. Nec de triumpho gratia impatiens fieri debes, vel de victoria aliquorum hostium elatus, qui multorum pates insidiis, et a multis es vallatus. Unde Joel: *Residuum erucæ comedit locusta; et residuum locustæ comedit bruchus; et residuum bruchi comedit ærugo.* Sequitur:

ALLEGORICE. Expergiscimini, ebrii, et flete. Ululate omnes qui bibitis vinum in dulcedine, quoniam periit ab ore. Ac si diceret: *Juxta est dies perditionis, et adesse festinant tempora tentationis.* Expergiscimini igitur a summo lethali negligentæ, a lecto carnalis concupiscentiæ, quia inebriati estis prosperitate voluptatis transitoriæ, fundite lacrymas compunctionis, edite ululatum confessionis, qui vino æstuatis transitoriæ delectationis. Quoniam periit, inquit, ab ore vestro. Hinc Jacobus: *Glorietur frater humilis in exaltatione sua, et dives in humilitate sua, quoniam sicut flos feni transibit: Exortus est enim sol cum ardore, et arefecit fenum; et flos ejus decidit; et decor vultus ejus deperit; ita et dives in itineribus suis marcescet* (Jac i). Expergiscimini, ad pœnitentiam, flete ad veniam, ululate ad gratiam, qui bibitis vinum in dulcedine transitoriæ voluptatis, qui inebriamini gloria momentaneæ vanitatis; quia scriptum est: *Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis* (Psal. lxxv). Sequitur: Quoniam periit ab ore vestro. Hinc Jacobus: *Agite, inquit, nunc, divites, plorate, ululantes in miseris vestris quæ venient vobis. Divitiæ vestræ putrefactæ sunt, et vestimenta vestra a tineis comesta sunt. Aurum et argentum vestrum æruginavit; et ærugo eorum in testimonium vobis erit; et manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis enim vobis iram in diebus novissimis* (Jac. v). Periit, inquam, vinum ab ore vestro, quia scriptum est: *Risus enim dolori miscebitur, et extrema gaudii luctus occupat* (Prov. xiv). Unde sequitur: Gens enim ascendit super terram meam fortis, et innumera-bilis. Dentes eorum ut dentes leonis; et molares ejus ut catulus leonis. Posuit vineam meam in desertum, et ficum meam decorticavit. Nudans spoliavit eam, et projecit: albi facti sunt rami ejus. Gens ista turba est iniquitatis, multitudo superfluitatis, caterva curiositatis, cohors voluptatis, populus vanitatis. Fortis est gens ista in expugnatione virtutum, innumera-bilis assiduitate tentationum, for-

tis est victoria sceleris innumerabilis, instantia suggestionis.

Leo diabolus, et dentes ejus animi pravi motus; molares, consensus; catuli, actus; terra, est anima: ipsa quoque ficus per dulcedinem supernæ contemplationis. Vel terra est per humilitatem pœnitentiæ, vinea per subtilitatem intelligentiæ, ficus per suavitatem eminentis gratiæ. Vel terra est per rigorem abstinentiæ, vinea per fervorem justitiæ, ficus per dulcedinem cœlestis sapientiæ. Sed hanc gens præfata decorticavit, nudavit, projecit. Decorticavit actu, nudavit sensu, projecit affectu. Actu probitatis, sensu honestatis, affectu bonitatis. Vel actu justitiæ, sensu continentiæ, affectu misericordiæ. Rami sunt animæ desideria, per quæ extenditur usque ad opera: qui albi facti sunt, quando nativum virtutis colorem non amittunt. Sequitur:

Plange quasi virgo acecinta sacco super virum pubertatis tuæ. *Periit sacrificium, et libatio de domo Domini. Luxerunt sacerdotes ministri Domini. Depopulata est regio. Luxit humus, quoniam devastatum est triticum. Confusum est vinum, et elanguit oleum. Confusi sunt agricolæ, et ululaverunt vinitores super frumento et hordeo, quia periit messis agri. Vineam confusa est, et ficus elanguit. Malo granatum, et palma, et malum, et omnia ligna agri aruerunt, quia confusum est gaudium a filiis hominum.* HISTORICÆ. Synagogam nuncupat virginem, propter unius Dei, quam accepit, fidem. Gentes vero fuerunt meretrices, et fornicariæ, propter varium cultum idololatriæ. Hanc scilicet Synagogam invitat ad planctum, et saccum super virum pubertatis suæ: quia scilicet præ multitudine cladis, et præ hostilis furore vastitatis, cessavit ritus cœremoniarum, et cultus legis. Legis enim cultus Synagogæ fuit maritus. Unde Apostolus: *Mulier alligata est legi viri quandiu vivit vir ejus. Si vero mortuus fuerit, soluta est a lege viri* (I Cor. vii). Synagoga quoque usque ad Christum, legis ex debito tenuit cultum. Unde ipse Christus: *Lex et prophetæ usque ad Joannem* (Matth. i). Porro adveniente Christo audit: *Si circumcidimini, Christus vobis nihil proderit* (Galat. v).

ALLEGORICÆ. Virginem vocat Ecclesiam, propter unius Dei fidem et sacramentorum integritatem. Virgo est Ecclesia, virgo est maritus ejus Christus. Qui merito vir pubertatis ejus dicitur, quia ita de eo in Jeremia legitur: *Novum facit Dominus super terram. Femina circumdabit virum* (Jer. xxxi). et illud: *Virum dolorum, et scientem ferre infirmitatem* (Isa. liii). Item in Isaia in persona Patris: *Ego, inquit, sum Dominus vocans ab oriente avem, et de terra longinqua virum voluntatis meæ* (Isai. xlv). Vir utique pubertatis. Unde sponsa in Canticis: *Ego, inquit, dilecto meo, et ad me conversio ejus* (Cant. vii). Ac si diceret: Sicut ego sola illi, ita ipse solus mihi; et sicut ego illi soli, ita ille mihi uni. Hæc virgo ad planctum et saccum provocatur super virum pubertatis suæ, quia propter ea quæ inferius continentur infortunia, flere digne monetur Ecclesia. Peccatis enim exi-

A gentibus ordo, status, splendor, cultus Ecclesiæ negligitur, immutatur, deformatur, obfuscatur. Ordo præceptorum, status conciliorum, splendor judiciorum, cultus sacramentorum. Ordo per negligentiam vel incuriam, status per concupiscentiam, splendor per avaritiam, cultus per irreverentiam. Unde Ecclesia super contemptum viri sui dignissime per Joel incitatur ad lamenta: *Plange, inquit, quasi virgo accincta sacco super virum pubertatis tuæ, quia periit sacrificium, et libatio de domo Domini. Sacrificium dicitur id quod offertur de solido, libatio quod de liquido. Per hæc sacramenta Ecclesiæ designantur, quæ partim in solido, partim in liquido tractantur. Sed utrumque de domo Domini perit: non per substantiam, sed per reverentiam, quia, prævalente vitiorum malitia, vix reperitur in Ecclesia qui digne tractet vel sumat sacramenta. Unde et sequitur: Luxerunt sacerdotes ministri Domini. Sacerdotes dicuntur, quia sacramenta dant; ministri, quia verbum vitæ ministrant. Sacerdotes lugent subditorum contemptum in præceptis, vel inobedientiam, etiam sui in sacramentis, quam juste merentur, irreverentiam. Hinc Dominus per Malachiam: *Ecce, inquit, ego ad vos, o sacerdotes, qui despicitis nomen meum, et offertis super altare meum panem pollutum, et dicitis: In quo polluimus te?* (Matth. i.) In eo quod dicitis (hoc est dici facitis) mensa Domini polluta est. Si ergo cum tu minister et sacerdos sis, *et requiescis in lege, et gloriaris in Deo, et nosti voluntatem ejus, et probasti utiliora, instructus per legem, confidis te esse ducem cæcorum, lumen eorum qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiæ et veritatis in lege. Qui ergo alium doces, te ipsum non doces? Qui dicis non furandum, furaris. Qui prædicas non mæchandum, mæcharis. Qui abominaris idola, sacrilegium facis. Qui gloriaris in lege, per prævaricationem legis Deum inhonoras. Nomen Dei per vos blasphematur inter gentes* (Rom. ii). Hinc Jeremias: *A sacerdotibus, inquit, egressa est iniquitas* (Jer. xxiii). Et Sophonias: *Sacerdotes, inquit, polluerunt sanctum tuum; injuste egerunt contra legem* (Sophon. iii). Et Malachias: *Vos autem, inquit, recessistis de via, et scandalizastis plurimos in lege; et irritum fecistis pactum meum, dicit Dominus* (Malach. ii). Ecce prava eorum merita. Sequitur de luctu eorum et irreverentia, de quibus Dominus per Malachiam: *Mittam, inquit, in vos egestatem, et maledicam benedictionibus vestris, et maledicam illis, quoniam non posuisti super cor* (ibid.). Item per eundem: *Ecce ego, inquit, projiciam vobis brachium, et dispergam super vultum vestrum stercus solemnitatum vestrarum* (ibid.). Item idem: *Propter quod, inquit, ego dedi vos contemptibiles, et humiles omnibus populis, sicut non servastis vias meas, et accepistis faciem in lege* (ibid.). Sequitur:*

Depopulata est regio, luxit humus, quoniam devastatum est triticum. Confusum est vinum, et elanguit oleum. Confusi sunt agricolæ, ululaverunt vi-

nitores super frumento, et hordeo, quia perit A
 messis agri. Vineam confusa est, et ficus elanguit.
 Malogranatum, et palma, et malum, et omnia ligna
 agri aruerunt. Regio Ecclesiae latitudo est obedi-
 entiae: humus: humilitas poenitentiae; triticum, sani-
 tas doctrinae; vinum, intelligentiae spiritualis sub-
 tilitas; Agricola et vittores, sacerdotes et praedi-
 catores. Sed agricolae dicuntur propter informatio-
 nem morum, vittores propter eam quam infun-
 dunt mentibus audientium laetitiaem aeternorum;
 agricolae, quia ad actionem justitiae informant;
 vittores, quia ad amorem sapientiae animos au-
 dientium excitant; vel agricolae, quia terrena ope-
 ra, et desideria doctrina sua evertunt; vittores,
 quia dona spiritualia promittunt, et laetitiaem aeter-
 norum mentibus auditorum inferunt. Hordeum est B
 simplex doctrina, et historialis; messis agris, ho-
 norum operum simplicitas fertilis; vinea, scien-
 tia divinae ubertas; ficus, dulcedo contemplationis,
 et aeternorum suavitas. Malogranatum est fervor
 martyrii: palma, contemptus mundi; malum
 simplex, opus fidei; omnia ligna caetera, sunt poe-
 nitentiae vel misericordiae opera. Singula vero suis
 coaptare locis ad alia festinantes omittimus: quod
 facile, et utile lectoris exercitio relinquimus. Se-
 quitur:

*Quoniam confusum est gaudium a filiis homi-
 num.* Merito confusum esse dicitur gaudium ex de-
 fectu praecedentium: quia ex eorum inedia peri-
 clitatur populus, contemnuntur sacerdotes, infir-
 mantur Ecclesiae.

Sciendum quoque quod gaudium dividitur qua-
 drifariam. Est enim gaudium iniquitatis, est vani-
 tatis, est charitatis, est felicitatis. De primo legitur:
*Qui laetantur cum malefecerint, et exultant in re-
 bus pessimis (Prov. II).* De secundo: *Tenent tym-
 panum et citharam, et gaudent ad sonitum orga-
 ni (Job XXI).* De tertio: *Exsultabunt sancti in glo-
 ria; laetabuntur in cubilibus suis (Psal. CXLIX).* De
 quarto: *Beati qui habitant in domo tua, Domine:
 in saecula saeculorum laudabunt te (Psal. LXXXIII).*
 Gaudium igitur charitatis, et felicitatis praemium
 confusum est a filiis hominum: quia deficientibus
 praefatis virtutibus, ubi cognitio veritatis, et amor
 virtutis non praecedunt, cessantibus meritis: nul-
 la vel hic, vel in futuro salutis praemia succe-
 dunt.

Tropologice vero ea, quae allegorice de Ecclesia
 diximus super statu animae, interpretari possumus.
 Anima namque virgo est conditione naturae: virgo
 privilegio gratiae, virgo quoque praemio gloriae. Ani-
 mam siquidem meretricem facit inordinata concupi-
 scentia: castitatem ei reddit virilis poenitentia: vir-
 ginitatem sapiens innocentia. Quasi enim casta est
 anima, dum per opera, et affectum justitiae crucia-
 tum, et timorem invasit poenitentiae, necdum tamen
 ad culmen sublimatur innocentiae. Fornicaria est
 igitur anima in prostibulo: conjugata in atrio, con-
 tinens in domo: virgo in thalamo. In primo expo-
 nitur concupiscentia: in secundo opera facit poe-
 nitentiae: in tertio plangens virum desiderio affici-

PATROL. CLXXV.

tur justitiae: in quarto virgineis jucundatur am-
 plexibus, et osculis sapientiae. Fornicaria igitur est
 anima per concupiscentiae iniquitatem: casta per
 continentiae humilitatem: continens per justitiae
 puritatem: virgo per contemplationis sublimita-
 tem. Vir ejus pubertatis Christus est, desponsator
 virginitatis. Quia vero ab eo recessit per vitium pra-
 vae concupiscentiae, ad eum reverti monetur per luc-
 tum, et opera, et habitum poenitentiae. Et hoc est
 quod dicit: *Plange quasi virgo accincta sacco, etc.*

Sacrificium est mortificatio carnis: libatio, fle-
 tus compunctionis: regio, serenitas conscientiae:
 humus, humilitas cognitionis propriae. Triticum,
 amor justitiae: vinum, fervor sapientiae: oleum,
 odor misericordiae: ficus, dulcedo, et suavitas
 contemplativae laetitiae. Hordeum, abjectio poeni-
 tentiae. Agricola, gemitus et motus confectionis.
 Vittores, desideria compunctis et suspiria con-
 templationis. Palma, contemptus terrenorum. Ma-
 logranatum, ardor, et sitis praemiorum. Malum
 simplex, boni affectus. Ligna alia, caeterarum vir-
 tutum sunt desideria: vel potius opera et profec-
 tus. His amissis confusum est gaudium, quibus
 possessis ordinatum et gloriosum disponitur praemium.
 Sequitur:

*Accingite vos, et plangite sacerdotes: ululate,
 ministri altaris. Ingridimini: cubate in sacco,
 ministri Dei mei, quoniam interiit de domo Dei
 vestri sacrificium et libatio. Sanctificate jejunium:
 vocate caetum. Congregate senes omnes habitatores
 terrae in domum Dei vestri: et clamate ad Domi-
 num. A, A, A, diei; quia prope est dies Domini,
 et quasi vastitas a potente veniet. Vere tenebrosa
 est aqua in nubibus aeris (Psal. XVII), quia occulta
 scientia in prophetis. Tenebras utique latibulum
 suum Dominus posuit; quia propheticum elo-
 quium, in quo latet multis cibus absconditus, ma-
 gnis et multis obscuritatibus verborum, et sermo-
 num involucris circumsepsit. Ecce Joel calamitatis
 ordinem miro dicendi artificio prosequitur, urba-
 no, et colorato orationis genere ad movendum ju-
 dicem eleganter nititur. Prius enim ex modo, et
 ordine infortunii: deinde ex dignitate, et habitu,
 et ordine supplicandi remedio pietatis innititur.
 Ordo infortunii hic est. Prius enim ostendit vastata
 sensu carentia, deinde afflicta sensum tantum
 habentia: deinde captivata ratione utentia: ut
 ordinem scilicet calamitatis ordo cometitur pieta-
 tis: primo parcens conditioni: secundo sensuali-
 tati: tertio rationi. Conditioni creator, sensualitati
 ordinator, rationi salvator. Primo naturae, secundo
 gloriae, tertio gratiae. Primo parcens, ne corrumpat
 naturam; secundo, ne deleat formam; tertio, ne re-
 trahat gratiam. Ac si diceret: *Juste supplicamus
 tibi, Domine, pro natura, quia eam creasti: juste pro
 forma, quia eam sensibus formasti: juste pro
 gratia, quia eam gratis ratione illuminasti. Serva
 igitur, Domine, in creatura rationali gratiam
 virtutis et lumen rationis, tuere in sensuali
 munus formae et habitum compositionis. Ser-
 va in naturali opus et munimentum conditionis.**

In supplicandi quoque genere, dignitate virginum, ordine sacerdotum, habitu utitur pœnitentium : ut scilicet, et per humilitatem pœnitentiæ servus Dominum, et per reverentiam sanctimoniam sacerdos Deum, et per affectum et unionem conjugii, virgo sponsa moveat maritum, ad indulgentiam, ad gratiam, ad gloriam. Servus supplicat pro indulgentia : sacerdos pro gratia : sponsa pro gloria. Pro indulgentia peccatorum, pro gratia donorum, pro gloria præmiorum. Hoc est autem perfectissimum genus supplicationis : in quo supplicatur pro depulsione infirmitatis, pro restitutione sanitatis, pro conservatione libertatis, ut scilicet medelam adhibeat morbo, cautelam dono, tutelam bono. Hoc per excessum diximus, nunc ad expositionem litteræ redeamus.

HISTORICE. Præfatum infortunium sub alio typo verborum ostendat. Sacerdotes, senes et terræ habitatores ad planctum, et saccum, et jejunium convocat : si forte convertatur Deus, et ignoscat.

ALLEGORICE. Infortunia et detrimenta spiritalia significat Ecclesiæ : ostendens in ea defectum religionis, contemptum sanctimoniam, et periculum ordinis. Unde et sacerdotes primo invitat ad pœnitentiam : per quorum præcipue negligentiam, et cultus justitiæ, et rigor disciplinæ, et forma doctrinæ, et facies Ecclesiæ, in irreverentiam corrui. Unde et populus per diversa vitiorum latibula cursitans disperit. Unde et Jeremias : *Non crediderunt reges terræ, et habitatores urbis, quod ingrederetur hostis, et inimicus per portas Hierusalem. Propter peccata prophetarum ejus, et iniquitatem sacerdotum ejus, qui effuderunt in medio ejus sanguinem justorum. Erraverunt cæci, polluti sunt sanguine (Thren. iv).*

Accingite, inquit, vos et plangite sacerdotes. Quia de cinctione se intulit mentio, videamus quæ ex ea fieri possit divisio. In divino namque legimus eloquio, alios accinctos, nonnullos præcinctos : præcinctos quoque quosdam circa lumbos, zona vero aurea ad mamillas alios. Succinctos facit humilis pœnitentia ; accinctos virilis ; et constans obedientia, præcinctos perfecta patientia. Præcinctos circa lumbos, corporis continentia, vel sanctimonia ; circa mamillas zona aurea, interioris hominis perfecta munditia, vel divina scientia. Hic est ordo perfectæ conversionis. Hic est ritus devotæ religionis, ut prius revertatur perversus per humilem pœnitentiam : deinde convertatur adversus ad obedientiam : deinceps conversus ascendat ad splendorem sanctimoniam : demum constans et patiens ad mentis puritatem evolet ad cœlestis culmen sapientiæ. Accingite igitur vos et plangite, sacerdotes : ululate ministri altaris. Ingredimini et cubate in sacco, ministri Dei mei : quoniam interiit de domo Dei vestri sacrificium et libatio. Hic traditur ordo perfectæ pœnitentiæ, quo sacerdotes jubentur ad statum redire obedientiæ. Siquidem perfectæ pœnitentiæ tria sunt necessaria : compunctio scilicet mentis, confessio oris, mortificatio carnis. Compunctio delictorum, confessio peccatorum, mortifi-

catio vitiorum. Compunctio vanitatis, confessio iniquitatis, mortificatio superfluitatis. Hæc in præsentis pagina designat propheta planctum referens ad compunctionem, ululatum ad confessionem, saccum ad mortificationem. Quod autem saccum jubet ingredi, innuit mortificatione carnis non passim effluere oportere, sed obsequium nostrum rationabile perutile fieri. Hinc et Apostolus : *Obsecro, inquit, vos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam vivam, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum (Rom. xii).* In saccum itaque intratur : quoties pure, devote, discrete, caro mortificatur. Non saccum intrat, sed saccum dissuit, quoties quis excedendo modum, carnem suam cruciat et atterit. Non in saccum ingreditur, sed saccum ungit : qui carnem illicite fovet et ejus desideria colit. Saccum vero ingreditur quisquis abstinentiæ jugum devote amplectitur. In sacco cubat quisquis in mortificatione carnis se delectat. In sacco cruciatur, quisquis in angaria abstinentiam sectatur. Domus Dei est Ecclesia : sacrificium et libatio gemina sunt sacramenta. Sacrificium ad illa pertinet, quæ fiunt de solido : libatio ad ea, quæ fiunt de liquido. Solida sunt illa, quæ pertinent ad oblationes tam spirituales quam corporales. Liquida, ad baptismum et unctiones. Vel sacrificium pertinet ad actionem, libatio ad contemplationem. In actione siquidem est afflictio et anxietas : in contemplatione dulcedo et suavitas. In sacrificio actionis homo salubriter affligitur. In libatione contemplationis anima feliciter delinitur et suaviter refovetur. Sequitur :

Sanctificate jejunium, vocate cœtum. Congregate senes, omnes habitatores terræ in domum Dei vestri : et clamate ad Dominum : *A, A, A, diei : quia prope est dies Domini, et quasi vastitas a potente veniet. Postquam sacerdotes purgati sunt per pœnitentiam et ordinati per obedientiam, jure cœtum vocant ad Ecclesiam, decenter senes et habitatores terræ congregant ad extorquendam veniam, ad placandam superni judicis iram, ad impetrandam misericordiam, quia scriptum est : Qui obturat aurem suam ne audiat legem, oratio ejus fiet execrabilis (Prov. xxviii).* Unde et alibi dictum est : *Quiescite agere perverse, discite benefacere, quærite judicium, subvenite oppresso, judicate pupillo, defendite viduam ; et venite, et arguite me, dicit Dominus (Isa. i).*

Intuere, lector, ordinem impetrandæ misericordiæ, flagitandæ divinæ clementiæ : modum eundi ad thronum gratiæ. Prius est enim sanctificare jejunium : postea vocare cœtum : deinde congregare senes, et populum : deinde clamare ad Dominum in commune. Jejunium sanctificare ostendit nobis Salvator, dicens : *Tu autem cum jejunas unge caput tuum, et faciem tuam lava (Matth. vi).* In facie operatio, in ablutione compunctio, in unctione compassio, in capite mentis devotio. Hæc omnia jejunii exigit sanctificatio, ut scilicet abstinentiam purificet compunctio, ordinet compassio, toleret devotio : formet operatio. **COM**

punctio sui, compassio proximi, devotio Dei. Actio vero ad alterutrum suum refert negotium. Cœtus proprie est sapientium. Senes sunt prudentes. Terræ habitatores sunt legis inquisitores. Clamor ad Dominum est supplicatio pro remedio contra infortunium. Cujusmodi verro supplicatio debeat fieri Propheta ostendit in præsentī, dicens : Clamate ad Dominum : A, a, a, diei : quia prope est dies Domini. Non debemus premere silentio, quæ a quodam accepimus Judæo juxta Gamalielis nœnias eloquenti et perito. Ait enim : Joel prævidens venturæ captivitatis imminens exitium, superni judicis extinguere impetum ex affectu plangentis (*sic*), præterita revocans ad memoriam, judicem satagit circumvenire et ad pietatem festinat inflectere, dicens : A, a, a, diei ; quia prope est dies Domini. Ter posuit A, quia tria præcipue fuerunt judaici populi infortunia. Primum quando tenti sunt ab Ægyptiis : secundum quando ab Assyriis : tertium quando a Babyloniis. A, interjectio est plangentis, et factum miserandum mirabiliter exponentis. Dicit ergo : A, intravit Israel in Ægyptum ; Jacob accola fuit in terra Cham (Psal. CIV). A, sicut turbines ab Africo veniunt de deserto : veniunt de terra horribili (Isa. XXI). A, aquila grandis magnarum alarum ; longo membrorum ductu : plena plumis et varietate, venit ad Libanum et tulit medullam cedri (Ezech. XVII). Ac si diceret : A, Ægypto manum dedimus, et inde dolor. A, et Assyriis, ut saturaremur panibus, et inde mœror. A, repulit Dominus altare suum, et maledixit sanctificationi suæ (Psal. LXXVI), et inde terror. Ac si diceret : A, nunquid in æternum projiciet Deus, aut non apponet ut complacitior sit adhuc ? A, usquequo exaltabitur inimicus meus super me ? (Psal. XII). A, tu exurgens, Domine, misereberis Sion, quia tempus miserendi ejus, quia venit tempus (Psal. CII).

Aliter ter posuit A : quia sunt mala quoque tria : ignorantia, concupiscentia, et miseria. Legis naturalis prævaricatio attulit ignorantiam. Legis scriptæ transgressio inordinatam propagavit concupiscentiam. Prophetiæ contemptus ministravit miseriam. Dicatur ergo : A, prævaricata est lex naturalis : inde dolor, sed vindicatum est in ea captivitate Ægyptiaca. A, prævaricata est lex scripta, inde mœror : sed vindicatum est in ea, captivitate Assyria. A, contemnitur prophetia, inde terror : sed et hoc disponis vindicare, captivitate Babylonica. A, incidimus in miseriam, quam vindicasti. A, decidimus in concupiscentiam, quam punisti. A, incidemus in miseriam horrendam, quam disposuisti.

Aliter quæ super trina captivitate diximus, ad ultimam referre possumus. Tria siquidem Babylonicæ captivitatis fuerunt miserrima infortunia. Templi scilicet eversio, urbis destructio, populi transmigratio. Ac si diceret : A, populus tuus in transmigratioe in captivitatem ducetur : sed miserere, Domine, plebi tuæ super quam invocatum est nomen tuum (Eccles. XXXVI), et Israel, quem cœquasti primogenito tuo. A, civitas destruetur ;

A sed miserere civitati sanctificationis tuæ Hierusalem, civitati requiei tuæ. A, templum evertetur : Sed audi, Domine, hymnum (III Reg. VIII), et orationem, quam servi tui orant coram te hodie : ut sint oculi tui aperti (*ibid.*) super domum hanc die ac nocte. Hæc historice dicta sunt.

Allegorice vero aliter exponi possunt. Joel namque prævidens ruinam populi sui in adventu Jesu Christi, compatiendo lamentatur : lamentando ad cautelam exortatur, dicens : A, a, a, diei, quia prope est dies Domini : et quasi vastitas a potente veniet. Ac si diceret : A, veniet qui avertet impietatem a Jacob, et cripiet jugum ab Israel. A Et non est ei species, neque decor : et vidimus eum, et non erat aspectus (Isai. LIII), A. Et quasi absconditus vultus ejus et despectus. Unde nec reputavimus eum. Vere languores nostros ipse tulit et dolores nostros ipse portavit (*ibid.*) A. Et putavimus eum quasi leprosum, et percussum a Deo, et humiliatum (*ibid.*) A, quia vidimus, et non cognovimus ; A, quia audivimus et contempsimus. A, quia operantem bona accepimus et pro nobis orantem interfecimus. Audivimus verba, accepimus beneficia, vidimus miracula. Sed A, verba contempsimus. A, beneficiis ingrati fuimus. A, miraculis detraximus. Audivimus docentem in monte : sed A, hæc surda aure pertransivimus : inde dolor. Vidimus eum turbas pascentem juxta mare, sed A, non curavimus : inde mœror. Vidimus eum pendentem in cruce : sed A, contempsimus, et inde terror. C Audivimus doctrinam, accepimus vitam, vidimus mortem. Doctrina vero illius nostram cæcitatem illuminavit, A, qui non obtemperavimus. Vita ejus nostram informavit, A, quam non recepimus. Mors ejus mortem nostram captivavit, A, quam contempsimus, imo quam fecimus.

Dies, etc. Juxta allegoriæ leges, tempus incarnationis Verbi significat, dies Domini ipsum repræsentat : qui bene dicitur Domini, quia tunc factum est judicium mundi, juxta illud Evangelii : Nunc judicium est mundi ; nunc princeps hujus mundi ejicietur foras (Joan. XII). Dies Domini tripliciter accipitur : scilicet vel tempus incarnationis, vel dies obitus hominis, vel dies extremi examinis. Qui recte solius Domini dicitur : quia solius ejus potestas noscitur ; quod ejus sapientia in primo judicii facit examen, in secundo discernit meritum, in tertio variat præmium. Sequitur ;

Nunquid non coram oculis vestris alimenta perierunt : de domo Dei vestri lætitia, et exultatio ? Computruerunt jumenta in stercore suo. Demolita sunt horrea : dissipatæ sunt hypothecæ : quoniam confusum est triticum. Quid ingemuit animal : mugierunt greges armenti ? Quia non est pascua eis, Sed et greges pecorum [pastorum vel porcorum] disperierunt. Ad te, Domine, clamabo : quia ignis comedit speciosa deserti : et flamma succendit omnia ligna regionis. Seb et bestię agri, quasi area sitiens imbrem, suspexerunt ad te, quoniam exsiccati

sunt omnes fontes aquarum, et ignis devoravit speciosa deserti. Post traditum modum supplicationis ipsius, subnectit causam doloris, ut dum multa et magna patent detrimenta, supplicatio protendatur devota et ignita. Detrimta vero sunt hæc: putredo fœtida jumentorum; anxietas animalium; interitus pecorum; demolitio horreorum; apothecarum dissipatio; pascuæ inanitio. Causa vero hæc est: speciosorum combustio, lignorum succensio, fontium exsiccatio. Sicut igitur corporalia alimenta constat esse trifaria, ita et spiritualia. Quædam enim sunt ad sanitatem, et non ad fortitudinem: quædam ad fortitudinem, et non ad sanitatem: nonnulla vero ad sanitatem et ad fortitudinem. Ex primis nascitur elegans et idonea forma: ex secundis virilis et constans audacia: ex tertiis venustas formæ et fecunditas potentie. Sed quia tetigimus carnalia, nunc redeamus ad spiritualia. Quatuor enim sunt, scilicet præcepta, exercitia, virtutes, charismata. Præcepta vero sunt ad sanitatem: exercitia ad fortitudinem: virtutes ad formam: charismata ad audaciam. Læticia est de transitoriis: exsultatio de æternis. Hæc autem alimenta, quæ sunt exsultatio et læticia, perierunt de domo Dei, id est de Ecclesia, quia præcepta calcantur, virtutes contemnuntur, exercitia perierunt, charismata recesserunt. Unde Salvator: *Filius hominis veniens, putus inveniet fidem super terram?* (Luc. xviii). Item idem: *Vulpes foveas habent, et volucres cæli nidos: Filius autem Hominis non habet ubi caput suum reclinet* (Luc. ix). Et Paulus: *In novissimis, inquit, temporibus erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemii, parentibus inobedientes, ingrati: scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, protervi, tumidi, voluptatum amatores magis quam Dei; habentes quidem speciem pietatis, virtutem vero ejus abnegantes* (II Tim. iii). Jumenta sunt luxuriosi, armenta curiosi, porci [pecora] gulosi, animalia petulantes et cupidi. Horrea, authentica eloquia. Apothecæ, expositorum volumina. Pascua, passionum sanctorum et gesta, in quibus et vitæ forma, et morum decencia inveniuntur exempla. Triticum est spiritualis doctrina: stercora sunt vitia et peccata. Lectoris vero ingenio singulorum adaptationem ad alia festinans committo. Sequitur: Ad te, Domine, clamabo, quia ignis comedit speciosa deserti, etc. Ignis occasionem facit propheta ad Dominum, ostendens causam omnium præfatorum inconvenientium: quia scilicet dum cessant virtutum exempla, dum silet vitæ doctrina, dum religionis tepescit fervor, dum perfectionis torpescit rigor, virtus fugit, succedentibus vitiis; scientiæ lumen exstinguitur, orientibus tenebris; religionis pulchritudo nigrescit, crescentibus negligentibus; in mente pœnarum exitio læticia punitur, et exsultatio scatentibus angustiis. Hinc Isaias: *Propterea, inquit, captivus ductus est populus meus: quia non habuit scientiam. Nobiles ejus interierunt fame, et multitudo siti exaruit.*

A *Propterea infermus dilatavit animam suam, et aperuit os suum absque ullo termino: et descendunt fortes ejus, et populus ejus, et sublimes, gloriosique ejus ad eum* (Isai. v).

Allegorice vero, ager est vita sæcularis; regio, vita ecclesiastica sed communis; desertum, perfectio religionis: deserti speciosa, monachorum sunt, et anachoretarum ornatissima corda; ligna regionis, Ecclesiæ prælatorum agmina: bestię, simplices, et idiotæ fontes aquarum; doctores populorum ignis, cupiditas, flamma, luxuria. Sequitur:

JOEL. XI. *Canite tuba in Sion: ululate in monte sancto meo. Conturbentur omnes habitatores terræ: quia venit dies Domini, quia prope est dies tenebrarum et caliginis, dies nubis et turbinis. Quasi mane expansum super montes populus multus, et fortis, etc.* Post invocationem et infortunii multifariam expositionem, redit propheta ad populi exhortationem, ostendens magnitudinem venturæ cladis proximæ captivitatis excidii imminenti: ut scilicet populum ad terrorem divini iudicii commoveat, ad dolorem compunctionis salubriter commoveat, ad amorem obedientiæ utiliter accingat. Hoc autem agit a multitudine cladis, a qualitate hostis, a genere victoriæ, a pondere miseriæ, a facilitate triumphii, a zelo mali, a metu obsessorum principum et ignavia vallati populi. Singula vero suis coaptare locis, non est animi ad sequentium explanationem festinantis. Quamobrem lectoris exercitio relinquimus ista, sicut et alia. Hortatur ergo propheta hyperbolice in Sion canere, in monte sancto ululare, omnes habitatores terræ metu affici. Hortatur, inquam, in commune omnes divinorum iudiciorum pedibus prosterni, si quo modo Deus de præparato habitaculo suo super filios hominum respiciat: si quandoque procellam in auram vertat, si tandem a naufragio captivitatis ad portum consolationis eos reducat, dicens: *Canite tuba in Sion, etc.* Per Sion intelligite arcem templi: per montem, civitatem: per terram, suburbana. In Sion regem et principes: in templo prophetas et sacerdotes: in terra populum et inferiores dignitates. Dies Domini, adventus exercitus Babylonis. Qui merito Domini dicitur, qui injuriam Domini per inobedientiam populi divino nutu ulciscitur. In qua die tenebræ et caligo, nubes et turbo Judaico irrogatur populo. Tenebræ, quia nescierunt consilium: caligo, quia ipsius non timuerunt iudicium: nubes, quia ejusdem non meruerunt subsidium: turbo, quia cum exasperando male, inciderunt tantæ cladis naufragium. Quæ dies venit quasi mane expansum super montes: quia Dei non contemplati sunt consilium, et prudentiam tempore suæ cæcitatibus, subito præoccupati angustia necessitatis juste corruerunt: negotiorum amittentes providentiam.

Sciendum vero quod Joel in præsentii historialiter de captivitate Babylonica loquitur: quod x verbis sequentibus manifeste colligitur. Dicit enim:

Quasi mane expansum super montes populus multus, et fortis. Similis enim non fuit ei a principio, et post eum non erit usque in anno generationis et generationis. Ante faciem ejus ignis vorans, et post eum exurens flamma. Quasi hortus voluptatis terra coram eo: et post eum solitudo deserti: neque est qui effugiat eum. Quasi aspectus equorum aspectus eorum: et quasi equites sic current. Sicut sonitus quadrigarum super capita montium exsiliunt: sicut sonitus flammæ ignis devorantis stipulam: velut populus fortis præparatus ad prælium. A facie ejus cruciabantur populi: omnes vultus redigentur in ollam. Sicut fortes current: quasi viri bellatores ascendent murum. Viri in vis suis gradientur: et non declinant a semitis suis. Unusquisque fratrem suum non coarctabit, singuli in calle suo ambulabunt. Sed et per fenestras cadent, et non demolientur, urbem ingredientur; in muro current; domos conscendent; per fenestras intrabunt quasi fur. Hoc nequaquam de Ægyptia servitute vel Assyria captivitate recte intelligitur. Il illis namque populus tantummodo captivatur; in hac vero scilicet Babylonica universa regio vastatur; humus ad integrum desolatur: civitas destruitur; regnum dissipatur; templum funditus evertitur; sacerdotium de medio tollitur. Ordinem vero exercitus Babylo-nici, et modum, ritumque ejus et negotium diligenter Joel prosequitur, commendans eum a multitudine, a fortitudine, ab immanitate crudelitatis, ab impetu vastitatis, a ferocitate superbæ, a cingulo gloriosæ militiæ, a prudentia sollicitudinis, a terrore sævi regiminis, a subjectione hostium, a metu et pavore succumbentium, a facilitate victoriæ, a virtute constantiæ, a providentia concordiæ, a tutela sui, a tutela negotii, a deprædatione inimici. Sequitur:

A facie ejus contremuit terra; moti sunt et cæli. Sol et luna obtenebrati sunt, et stellæ retraxerunt splendorem suum. Terra, est populus; cæli, sacerdotes et justi; sol, rex; luna, justitia; stellæ, prophetæ. A facie, inquit, ejus contremuit terra; quia superveniente captivitatis miseria, et prophetia siluit, et majestas regia deperit et cultus justitiæ evanuit, et populus oppressus infortunio timore succubuit. Sequitur:

Et Dominus dedit vocem suam ante faciem exercitus sui; quia multa sunt nimis castra ejus; quia fortia et facientia verbum ejus. ALLEGOR. VOX Domini, inspiratio populi: facies, erat exercitus, ordo, cultus, splendor, ritus, forma, modus. Ordo vexillorum, cultus deorum, splendor armorum, ritus negotiorum, forma regiminis, modus itineris. Inde fortia, inde verbum ejus facientia. Hæc historialiter prælibavimus, nunc ea allegorice discutiamus. Quidam captivitatem istam ad ultimum referunt judicium, interpretantes ruinam in eo fieri ob præfata scelera. Hec autem videntur astipulari de Psalmista dicente: *Misit in eos iram indignationis suæ, indignationem, et iram, et tribulationem, immissiones per angelos malos* (Psal.

A LXXVII). Sed quomodo quædam huic intelligentiæ serviant non video. Quomodo enim in illo examine, aspectus eorum, dæmonum scilicet, erit quasi aspectus equorum? et quomodo ut equites current? quomodo super capita montium exsiliunt? quomodo quasi viri bellatores murum ascendent, cum etiam de bonis angelis in eos legatur: *Cum sublatus inquit Job loquens de aspostata angelo. fuerit, timebunt angeli, et territi purgabuntur?* (Job XLI). Nos autem hujus explanationis opacitatem perspicaciori linquimus ingenio, aliam fortassis luculentiorum, et litteræ viciniorum obsequentem cudentes, sine sententiæ melioris præjudicio. Propheta igitur Joel oculo prophetiæ prævidens spiritualem Babylonium, universum orbem tyrannice vastantem, humano generi crudeliter dominantem, absorbentem, fluvium, non est eviratus, sed habet fiduciam, quod influat Jordanis in os ejus. Videt gentilem populum dicatum idolis, fraudatum gratia prophetiæ, viduatum privilegio gratiæ. Contemplatur quoque adventum Christi, incarnationem Verbi, missionem Paracleti, prædicationem apostolorum, angulum duorum populorum, assumptionem gentilis populi, et partem minimam Judaici, contemptum vero majoris residui. Pro gratia ergo assumpti Judaici, hortatur in Sion tuba canere, pro ira reprobati residui in monte ululare, dicens: *Canite tuba in Sion: ululate in monte sancto meo.* Quia vero scriptum est: *In illa die duo erunt in agro, in lecto, in molendino: unus assumetur, et alter relinquetur* (Matth. XXIV). Assumendos jubet in Sion tuba canere, relinquendos in mote sancto ululare. Sion est Ecclesia, in adventu sponsi sui posita specula. Mons sanctus est Christus, de quo Psalmographus: *Mons, in quo beneplacitum est Deo habitare in eo* (Psal. LXVII). Quidam ergo cantant, et quidam ululant in hoc Emmanuel. Unde Simeon: *Ecce positus est hic in ruinam, et in resurrectionem multarum in Israel* (Luc. II), Hæc autem de Judaico dicuntur populo. Sequitur de gentili: *Conturbentur omnes habitatores terræ, etc.* Terræ habitatores merito dicuntur gentiles, quia sola terrena quærebant, sola terrena diligebant. De quibus Dominus per Psalmistam: *Ipsi vero, inquit, in vanum quæsierunt animam meam; introibunt in inferiara terræ, tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt* (Psal. LXII). Perro gentilium, adveniente Christo, alii conturbati sunt ad salutem, alii vero ad mortem. Est enim quædam confusio adducens mortem, et est confusio adducens gloriam. De conturbatis ad salutem legitur in psalmo: *Ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt: tremor apprehendit eos* (Psal. XLVII). De conturbatis ad mortem, Isaias: *Confractio, inquit, confringetur terra; contritione conteretur terra, commotione commovebitur terra, agitatione agitabitur terra sicut ebrius, et auferetur quasi tabernaculum unius noctis* (Isai. XXIV).

Dies Domini adventus est Christi. Hæc autem dies tenebrarum fuit gentibus reprobatis, et caliginis

hæreticis et turbinis perfidis Judæis, et nubis Catholicis. Gentiles si quidem cæcati incarnatione Verbi virtutem sancti sacramenti attingere non valentes, dicebant: Maria aut peperit, aut non peperit. Si peperit, cum viro concubuit. Si cum viro concubuit, quod natum est, de massa peccatrice exstitit. Quod autem de massa peccatrice natum est, peccato succubuit. Quod quia in Deum non cadit, Mariæ filius Deus non exstitit. Item Avicenna: Duo contraria simul in eodem esse non possunt; porro si filius Mariæ Deus est et homo, cum Deus impassibilis, homo autem passibilis sit; passibile vero, et impassibile eontraria sint, duo contraria simul reperiuntur in uno. Sic sic, *Domine, in multitudine virtutis tuæ mentiuntur tibi inimici tui* (Psal. LXV). Si vero Maria non peperit, Deus homo non exstitit. Quod si verum est, Christianorum dogma falsissimum est. Hæ sunt tenebræ gentilium, de quibus Isaias ait: *Ecce dirumpentur spiritus Ægypti in visceribus ejus, et consilium ejus præcipitabo* (Isai. XIX).

Caligo quoque occupavit hæreticos. Cujus enim visus caligat, eminus quidem videt materiam, sed non attendit formam. Sic et plerique hæretici materiam quidem habuere credendi, sed forma caruere fidei. Quidam enim recte unitatem personæ, sed non sane crediderunt in Verbo incarnato unitatem substantiæ. Alii e diverso in eodem sane diversitatem naturæ, sed non recte diversitatem personæ. Nonnulli in divinitate Deitatis unitatem, sed disparem potestatem in æqualem dignitatem. Plerique omnium æqualitatem, sed naturæ negaverunt unitatem. Alii, quod unum est, impie dividerunt; alii, quod divisum est, insane confuderunt. Hæc fuit hæreticorum caligo, de qua Psalmographus: *Et caligo sub pedibus ejus* (Psal. XVII). quia scilicet nonnullos hæreticorum revocavit per misericordiam à perfidiæ naufragio; plerosque autem permisit ire in interitum justo judicio. Judæis quoque turbo fuit Christi incarnatio. De quibus voce Psalmistæ: *Secundum, inquit, multitudinem impietatum eorum expelle eos, quoniam irritaverunt te, Domine* (Psal. V). Quod utique factum est, quando populus Judæorum a Romanis partim cæsus, partim vinculis addictus, partim exsilio relegatus, partim per universum orbem terrarum miserrime dispersus est. Porro Catholicis Christi incarnatio dies fuit nobis, quæ eis præbuit et umbram gratiæ, et pluviam doctrinæ, et suavitatem conscientiæ, et securitatem gloriæ. Umbram contra ardorem tentationis, pluviam contra ariditatem hæreticæ perversitatis vel persuasionis, suavitatem contra stimulum internæ reprehensionis, securitatem contra naufragium desperationis. Pluviam dedit eis in monte, umbram exhibuit in cruce, in sepulcro suavitatem, in resurrectione securitatem. Unde et Isaias: *Et tabernaculum in umbraculo diei ab æstu, et in absconsione a turbine, et a pluvia* (Isai. IV).

Aliter. Quatuor sunt genera hominum, primum est nunquam credentium; secundum credentium,

A sed vix, et tarde; tertium facile, et mature; et quartum facile, et non mature. Primo generi fuit dies tenebrarum incarnatio Verbi; secundo dies caliginis; tertio dies nubis; quarto dies turbinis. Dies autem hæc quasi mane expansum fuit super montes. Montes sunt apostoli, mane illuminatio fidei, expansio per fidem operans dilectio. Quasi igitur mane expansum super montes fuit adventus Christi, incarnatio Verbi, quia scriptum est: *Quasi diluculum præparatus egressus ejus; et veniet, quasi imber nobis temporaneus, et serotinus terræ* (Osee. VI). Vel per montes possunt accipi potentes hujus sæculi, philosophi hujus mundi, quos subito operuit incarnatio Verbi: qua infatuata est sæculi sapientia, confusa est mundi prudentia, calcata sæculi potentia. Unde Apostolus: *Quod infirmum est Dei, fortius est omnibus hominibus; et quod stultum, sapientius. Et infirma elegit Deus, ut fortia confunderet* (II Cor. I). Sequitur: Populus multus et fortis. Populum vocat apostolorum chorum, et Ecclesiam neophytorum. Populus vero iste multus fuit, non quantitate numeri, sed dignitate meriti; fortis non robore corporis, sed virtute mentis. Multus itaque, non numero, sed merito; fortis, non impetu carnis, sed consilio mentis. Multus, quia scriptum est: *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum* (Psal. XVIII). Fortis, quia scriptum est: *Ibant, apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati* (Act. V). Multus, inde impenetrabilis; fortis, unde et insuperabilis. Sequitur, laudes ejus prosequendo: Similis ei non fuit a principio, et post eum non erit usque in annos generationis et generationis. Quod utique Salvator manifeste in Evangelio dicens, ait: *Beati oculi, qui vident quæ vos videtis? quoniam multi reges et prophetæ videre voluerunt quæ vos videtis, et non viderunt; et audire quæ vos auditis, et non audierunt* (Matth XIII). Quorum vitam gloriosam admiratur Isaias dicens: *Qui sunt isti, qui ut nubes volant, et quasi columbæ ad fenestras suas?* (Isai. IX). In columba simplicitas sensuum, in nube ædificatio morum. Pluvia scilicet salutaris doctrinæ, et puritas conscientiæ. In volatu, pennæ geminæ dilectionis, et excessus supernæ contemplationis. Sequitur: Ante faciem ejus ignis vorans, et post eum exurens flamma. Ignis vorans, prædicatio ignea consumens peccata, devorans vitia. Exurens flamma miraculorum coruscatio: per quam in corde rebellium fit salubris exustio, et ignita compunctio. Sequitur: Quasi hortus voluptatis terra coram eo: et post eum solitudo deserti, nec est qui effugiat eum. Hortus voluptatis est terra curiositatis. Hortus voluptatis est cœnum gratæ superfluitatis. Hortus voluptatis est theatrum mundanæ voluptatis. Solitudo deserti est mortificatio carnis, contemptus mundi, abjectio sui. Apostoli vero hortum voluptatis fecerunt solitudinem deserti, quia vanitatem deserti ipsius redegerunt in contemptum mundi, curiositatem in abjectionem, superfluitatem in mortifica-

tionem. Sequitur : Nec est qui effugiat eum : quia necessario, aut vitam apostolicam, et doctrinam imitando meretur præmium ; aut eam contemnendo incurrit supplicium.

Quasi aspectus equorum aspectus eorum, et quasi equites sic current. In primo notatur hinnitus et fervor prædicationis ; in secundo pro fide conflictus et labor congressionis. Sequitur : Sicut sonitus quadrigarum super capita montium exsiliet, sicut sonitus flammæ ignis devorantis stipulam : velut populus fortis præparatur ad prælium. Hic succincte inseritur labor et victoria evangelistarum, qui per vitam suam, per miracula et doctrinam confregerunt elationem superbiorum. Quadrigæ sunt evangelistæ, et montes superbi, sonitus prædicatio fidei, flamma, miracula, stipula peccata. Sequitur : A facie ejus cruciabuntur populi ; omnes vultus redigentur in ollam. Populi cruciatio, ipsius est salubris compunctio, vultus in ollam reductio, propria sui est, ac sincera cognitio. Sequitur : Sicut fortes current, quasi viri bellatores ascendunt murum. Primo notatur prosperitas prædicationis, secundo victoria certaminis, ac pro fide obedientia mortificationis. Sequitur : Viri in viis suis gradientur, et non declinabunt a semitis suis. Primo notatur prædicatorum concordia, secundo, virtutum et fidei perseverantia. Sequitur : Unusquisque fratrem suum non coarctabit ; singuli in calle suo ambulabunt. Adhuc prosequitur propheta unanimatam apostolorum, et concordissimam voluntatem eorum, qui sic in mundo seminaverunt Evangelium, ne alter sibi usurparet semen alienum. Hinc Apostolus : *Non audeo loqui aliquid eorum, quæ per me non efficit Christus in obedientiam gentium, in verbo, in factis, in veritate signorum et prodigiorum, in virtutes Spiritus sancti, ita ut ab Jerusalem per circuitum usque ad illyricum repleverim Evangelium Christi (Rom. xv).* Idem ibidem : *Sic autem prædicavi Evangelium hoc, non ubi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem (ibid.).* Sequitur : Sed et per fenestras cadent, et non demolientur. Fenestræ quinque sunt dispensatio incarnationis, vel quinque modi divinæ contemplationis. Primus modus contemplationis est consideratio culpæ et gehennæ ; secundus, contemptus præsentium et spes futurorum ; tertius, iudicium et regnum ; quartus, status corporis et glorificatio, status secundum quod erit passibile vel impassibile, glorificatio secundum quod erit ineffabilis pulchritudinis, vel præfulgidæ claritatis ; quintus, unius spiritus cum Deo, quod est per omnia conformatio. Per has fenestras apostoli, et viri apostolici salubriter cadunt, quando, devota horum, consideratione, Creatori sese humiliter prosternunt. Sic cadendo non demoliantur, sed potius eriguntur et consolidantur, juxta illud : *Omnis qui se exaltat, humiliabitur (Luc. xvi).* Unde in Apocalypsi : *Et cum darent, inquit Joannes, illa quatuor animalia gloriam, et honorem et benedictionem sedenti super thronum, viventi in sæcula sæculo-*

rum, procidebant viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, et adorabant viventem in sæcula sæculorum. Et mittebant coronas suas ante thronum dicentes : Dignus es, Domine Deus noster, accipere gloriam, et honorem, et virtutem (Apoc. iv), etc. Quinque sunt fenestræ incarnationis, nativitas scilicet, conversatio, doctrina, resurrectio, ascensio. Per quas illa quinque, quæ de contemplatione dicta sunt, videntur. Nam per nativitatem ejus, multis manifesta sunt peccata et gehenna. Conversatio ejus aperte docuit præsentia contemnere et ad æterna spem dirigere : doctrina vero satis agit de iudicio et regno ; in resurrectione ostensus est status corporis et glorificatio, quia sicut ipse surrexit in gloriam, ita et nos per ipsum ; in ascensione autem aliquatenus nobis innotuit quomodo spiritus noster cum Deo uniendus sit. Corpus enim humanum nisi per divinitatem sibi unitam absque omni vehiculo elevari sursum vel transferri non potuit. Per has quoque fenestras apostolici viri cadunt, quia præfatorum sollicita meditatione sese funditus humiliant et carnem suam atterunt, membra sua mortificant dum ea veraciter ac specialiter appetunt. Sed non demoliantur, quia nec benignitas lædere, nec veritas fallere, nec justitia contemnere, nec castitas corrumpere novit cui innituntur, nec sapientia falli, nec virtus infirmari, nec potentia superari, nec æternitas mutari cui junguntur. Sequitur :

Urbem ingredientur, in muro current, domos conscendent. Urbs, est in hoc loco cœtus hominum ad vivendum in commune congregatorum. Murus est obstinatio animi ; domus singulorum conscientie peccatis obduratæ. Tanta erit gratia et fortitudo apostolorum et apostolicorum vivorum, ut etiam cœtum malitiosorum hominum expugnent, obstinationem spiritu fortitudinis dissolvant, conscientias singulorum, spiritum gratiæ et precum obtineant. Sequitur : Per fenestras intrabunt quasi fur. Fenestræ sunt in hoc loco timor, scilicet æterni supplicii, dolor præsentis exsili, spes cœlestis præmii, brevis hujus vitæ, mutabilitas fortunæ. Prima respicit ad occidentem, secunda ad aquilonem, tertia ad orientem, quarta ad austrum, quinta hujus mundi considerat centrum. Per has singulorum furtim intrant conscientias, quas facile superant dum præfata ante mentis oculos congregant. Timor siquidem pungit, dolor expellit, spes trahit, brevis instigat, instabilitas fortunæ fugat ; sicque mens neophyti ad patriam fugiens festinat. Sequitur : A facie ejus contremuit terra, et cœli moti sunt. Terra sunt peccatores, cœli justii. Sed terra a præsentia apostolorum contremuit ad poenitentiam. Justii, quotquot erant in mundo, audientes eorum doctrinam, vitam, famam, moti sunt, pro nihilo suam ducentes justitiam. Sequitur : Sol et luna obtenebrati sunt, et stellæ retraxerunt splendorem suum. Sol est sapientia sæculi ; luna, potentia hujus mundi ; stellæ, philosophorum sectæ ; splendor stellarum, cultus et fama sectarum. Sed sol et luna obtē-

nebrati sunt a facie apostolorum, quia per stultitiam Dei destructa est sapientia sæculi, et per infirmum Dei calcata est potentia mundi; et per virtutem signorum, per claritatem miraculorum, per nudam veritatem verborum deleta est compositio colorum, offuscatus est rhetoricus splendor sermonum, evacuatus est cultus et nitor inanium sectarum. Hinc Psalmista: *Tu dirupisti fontes et torrentes; tu siccasti fluvios Etham* (Psal. LXXIII). Fontes intelligunt philosophi, Etham diabolus, qui interpretatur *robustus*, ejus flamma perversarum sunt sectarum genera. Sequitur: Et Dominus dedit vocem suam ante faciem exercitus sui: quia multa sunt nimis castra ejus: quia fortia et facientia verbum ejus. Vox Domini, est divina inspiratio. Vox Domini, inquam, cœlestis illa, quæ de omnibus docet unctio. De qua dicitur per Psalmistam: *Vox Domini confringentis cedros. Vox Domini præparantis cervos. Vox Domini intercedentis flammam ignis. Vox Domini desertum concutientis* (Psal. XVIII). Hæc vox facit castra, quia sanctorum jungit et ordinat contubernia. Quæ quidem sunt multa, et fortia, et verbum ejus facientia. Multa sunt dignitate meritorum, fortia virtute signorum et potestate miraculorum, verbum ejus facientia per obedientiam mandatorum, per eminentiam exercitiorum, per excellentiam consiliorum. Sequitur: Magnus enim dies Domini, et terribilis. Quia adventus Christi magnificavit credentes, et justos; terruit, et condemnavit infideles, et reprobos. Magnus utique, *quia quos prædestinavit, hos et vocavit; et quos vocavit, hos et justificavit; et quos justificavit, illos glorificavit* (Rom. VIII). *Terribilis, quia remissius erit Ninivitis in die judicii quam generationi huic pessimæ* (Luc. XI). Ipsi enim crediderunt ad prædicationem Jonæ: et ecce plus quam Jonas hic. Sequitur: Quis sustinebit eum? Quia quis condigne poterit in se suscipere Conditorum naturæ, fontem vitæ, gratiæ sponsum, Salvatoris adventum? Vel quis poterit sustinere, pondus iræ, onus miseriæ, animadversionem vindictæ, *vermem qui non moritur; ignem qui non exstinguitur?* (Marc. IX.) Sequitur:

Nunc ergo, dicit Dominus, convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, et fletu et planctu; et scindite corda vestra, et non vestimenta vestra. Et convertimini ad Dominum Deum vestrum, quia benignus, et misericors est, patiens, et multæ misericordiæ, et præstabilis super malitia. Quis scit si convertatur, et ignoscat Deus, et relinquat post se benedictionem, sacrificium, et libamen Domino Deo nostro. HISTORICE. Sub persona Domini hortatur propheta populum suum misericordiam divinam flagitare, lamentis, et vocibus flebilibus aures summæ clementiæ pulsare, dicens: Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, et fletu, et planctu, etc. Ac si aperte dicat: Quandoquidem tempus captivitatis appropinquat, Babylonius instat, vos ergo instate supplicationi, incumbite orationi; convertimini ad me, ut Babylonius ad se convertatur, revertimini ad

A me, ut hostis retro vertatur. *Cum sanctis enim sanctus, et cum electis electus, et cum perversis eris perversus* (Psal. XVII). Allegorice vero, sub persona Domini admonet in commune omnem statum Ecclesiæ fugere a ventura ira, diluvium peccatorum exstinguere lacrymis pœnitentiæ, iram superni judicis placare operibus misericordiæ, dicens: Nunc ergo dicit Dominus: Convertimini ad me, etc. Ac si diceret: Quandoquidem justa est dies perditionis, et adesse festinant tempora, quandoquidem terribilis valde dies instat et magna, quandoquidem vix fugiet quis a ventura ira, quandoquidem districtus judex non poterit vinci, quia virtus est; non poterit falli, quia sapientia est; non poterit corrumpi, quia justitia est; non poterit sustineri, quia æternus est; non poterit vitari, quia ubique est. Potest tamen exorari, quia misericordia est; potest placari, quia benignitas est; potest mundare, quia fons gratiæ; potest satiare, quia panis vitæ; potest sedare, quia unctio; potest ornare, quia plenitudo; potest felicitare et beatificare, quia beatitudo. Ergo aversi metuentes ejus justitiam, conversi ad ejus fugite misericordiam. De ipso fugite ad ipsum; de rigore justitiæ ad sinum misericordiæ. Dominus, qui timendus est, dicit: qui veritas est, id præcipit quod justum, quod utile, quod honestum est. Convertimini, inquit, ad me, etc. Quatuor sunt, duo mala, et duo bona, unum malum, alterum pejus, unum bonum, alterum melius. Aversio et eversio, en duo mala. Conversio et reversio, en duo bona. Aversio a Deo per negligentiam, eversio a Diabolo per malitiam. Conversio ad Deum per pœnitentiam, reversio ad ipsum per innocentiam. Aversio vero fit tribus modis, vanitate, voluptate, curiositate: vanitate mundi, voluptate sui, curiositate proximi. Eversio quoque tribus modis, præcipatione, malitia, desperatione: præcipatione culpæ, malitia invidiæ, desperatione veniæ. At conversio fit tribus modis, confessione, compunctione, mortificatione: confessione oris, compunctione mentis, mortificatione carnis, ut scilicet in ore veritas, in mente puritas, in carne pudica sit sobrietas. Reversio quoque fit tribus modis, devotione, dilectione, contemplatione: devotione gratiæ, dilectione justitiæ, contemplatione gloriæ. Vos ergo qui aversi estis a Deo per vitium negligentiam, qui eversi et submersi diluvio malitiæ, convertimini, inquit, ad me in toto corde vestro. Est conversio cordis, est et conversio operis. Conversio quoque cordis alia est in toto corde, alia est in parte. Illam vero, quæ in toto corde est, Dominus quærit, quia ad salutem sufficit. Alteram vero respuit, quæ est in parte, quia ficta est, et longe a salute. Hinc scriptum est: *Spiritus sanctus effugiet fictum disciplinæ* (Sap. I). In corde siquidem sunt tria, ratio, voluntas, memoria: ratio futurorum, voluntas præsentium, memoria præteritorum. Ratio namque quærit futura, voluntas diligit præsentia, memoria retinet præterita. Ratio illuminat, voluntas amat, memoria conservat. Cum igitur ra-

tio summum bonum quærit et invenit, voluntas recipit et diligit, memoria sollicite servat et arc-
tius stringit; tunc anima ad Deum se toto corde
convertit. Cum vero ratio sopita supersedet cœ-
lestia quærere, vel voluntas tepida non curat dili-
gere, vel memoria torpida contemnit custodire,
tunc fit anima ficta, primo vitium incidens igno-
rantiae, secundo delictum negligentiae, tertio pec-
catum malitiae. In utroque fictam constat esse
animam, quia alioqui posset et lumine rationis
ignorantia pelli, et studio voluntatis negligentia ex-
cludi, et sedulitate memoriæ malitia sopiri. Ratio
igitur quærens parit eruditionem, voluntas amplec-
tens dilectionem, memoria stringens ædificatio-
nem. Prima parit lumen scientiæ, secunda affectum
justitiæ, tertia thesaurum conservat gratiæ. Hæc
est conversio cordis, quam Deus exigit. Hæc est
illa, quæ prorsus ad salutem sufficit. Sequitur
conversio operis. In jejunio, inquit, et fletu, et
planctu. Planctus refertur ad confessionem, fletus
ac compunctionem, jejunium ad mortificationem.
Sequitur :

Et scindite corda vestra, et non vestimenta ves-
tra. Scissio cordium est dissipatio pravorum affec-
tum. Vestimenta sunt sanctorum exempla. Ju-
bemur itaque corda nostra scindere, sed vesti-
menta illæsa servare, quia et voluntas impura
castiganda, ac purificanda per austeritatem pœ-
nitentiæ, ac sanctorum exempla sumenda sunt ad
documentum justitiæ. Hinc Job : *Instauras, in-*
quit, testes tuos contra me, et multiplicas iram
tuam adversum me, et pænæ militant in me. (Job
X). Item idem : *Respiciet homines, et dicet : Pec-*
cavi, et vere deliquit : et ut iram dignus, non rece-
pit. Tunc videbit faciem Domini in jubilo, et red-
del homini justitiam suam (Job xxxiii). Magnæ
utique utilitatis sunt sanctorum exempla : quæ nos
erudiunt ad scientiam, attrahunt ad veniam, acce-
dunt [an accendunt ?] ad gratiam, informunt ad
justitiam, provehunt ad gloriam. Hinc voce Psal-
mistæ : *Memoriam fecit mirabilium suorum* (Psal.
cx), etc. Sequitur : Et convertimini ad Dominum
Deum vestrum. Dominum, inquit, qui timendus
est ; Deum, qui diligendus est. Vestrum qui Condi-
tor est. Vestrum, inquit, quia Conditor est nature ;
Deum, quia largitor gratiæ ; Dominum, quia ul-
tor culpæ. Sequitur : Quia benignus. et misericors
est, patiens, et multus misericordia [muttæ miseri-
cordiæ], præstabilis super malitia. Benignus est,
peccatoris sustinens iram ; misericors, sustinens
sævitiæ ; patiens, sustinens contemptum ; multus
misericordia, sustinens odium ; præstabilis super
malitia, sustinens desperationis naufragium. Beni-
gnus, inquam, quia iram inimicorum vertit in man-
suetudinem ; misericors, quia sævitiæ in pieta-
tem ; patiens, quia contemptum in compunctionem ;
multus misericordia, quia odium in dilectionem ;
præstabilis super malitia, quia barathrum despe-
rationis in gratiam provehit contemplationis. Hæc
ordine exposita sunt naturali, nunc ordine expo-
nantur artificiali. Præstabilis est igitur super ma-

litia, dum desperationem trahit ad pœnitentiam ;
multus misericordia, dum odium ad veniam ; pa-
tiens, dum contemptum ad gratiam ; misericors,
dum crudelitatem ad innocentiam ; benignus, dum
iram et rancorem ad osculorum gloriam. Sequitur:
Quis scit si convertatur, et ignoscat, et relinquat
post se benedictionem ? Quis, in hoc loco non du-
bietatem significat, sed charitatem. Ac si dicat :
Quis scit si convertatur homo, et Deus ignoscat ?
Tantummodo præcedat conversio, nulla sequitur
veniæ dilatio. De die autem et hora conversionis
nemo novit nisi solus filius, et cui voluerit filius
revelare. *Spiritus enim ubi vult spirat ; et vocem*
ejus audis, sed nescis unde veniat, aut quo vadat
(Joan. iii). Sequitur : Et relinquat post se benedic-
tionem. Tria sunt genera benedictionis divinæ ;
primam dat ante se ; secundum ministrat juxta se ;
tertiam relinquit post se. Tria quoque sunt genera
hominum bonorum : primi sunt innocentes ; secun-
di statim recipiscentes ; tertii tantem pœnitentes.
Innocentes sunt, qui semper sine crimine vivunt,
qui ante Deum assidue assistunt, qui coram eo ju-
giter incedunt. Statim resipiscentes sunt, qui qui-
dem labuntur ; sed mox eis manus divina porrigi-
tur, et statim resurgunt. Tandem pœnitentes sunt,
qui diu in fecibus suis quiescentes, tandem divino
nutu ad pœnitentiam assurgunt. Innocentibus dat
Dominus benedictionem ante se ; statim resipis-
centibus, ministrat eam juxta se ; tandem pœniten-
tibus relinquit eam post se. Innocentibus benedic-
tionis dat primitias ; statim resipiscentibus, ipsius
divitias ; tandem pœnitentibus reliquias. Sequitur:
Sacrificium et libamen domino Deo nostro. Hæ
sunt reliquiæ benedictionis, opera scilicet sacrificii
et libationis. Sacrificium spectat ad mortificatio-
nem carnis, libamen ad compunctionem mentis.
Quia vero opera carnis nefaria perpetravimus, quia
gaudia mentis illicita secuti sumus ; contrariis red-
damus contraria, ut et carnis opera extinguamus
per mortificationem, et gaudia illicita per com-
punctionem.

Aliter : Sacrificium potest intelligi recta operatio
libamen sancta contemplatio. In quo sensu liba-
men Deo, sacrificium attribuitur Domino. Recte
enim agendum est quia Dominus timendus est : de
Deo gustatur, unde et diligendus est. Sequitur :

Canite tuba in Sion : sanctificate jejunium,
vocate cætum, congregare populum, sanctificate
Ecclesiam, coadunate senes, congregare parvu-
los et sugentes ubera. Egredietur sponsus de cubi-
li suo, et sponsa de thalamo suo. Inter vestibulum
et altare plorabunt sacerdotes, ministri Domini,
et dicent : Parce, Domine, parce populo tuo ; et
ne des hæreditatem tuam in opprobrium, ut do-
minentur eis nationes. Quare dicunt in populis :
Ubi est Deus eorum ? Adhuc propheta præcipit po-
pulo suo orationi devotæ instare, et supplicationi
humiliter incumbere omnem ætatem, ordinem,
sexum, conditionem, ostendens periculo sub-
jici. Unde et in commune consulit supplicatio-
nem fieri. ALLEGORICE. Periculis ostensis Eccle-

sia, ad portum eos hortatur festinare pœnitentiæ, ne forte sentiant manum Domini super se aggravari. *Horrendum est enim in manum Dei viventis incidere (Hebr. x)*. Dicit ergo: Canite tuba in Sion, etc. Horum expositionem relinquimus, quia de his alias complura diximus. Senes, sunt virtute perfecti; parvuli, simplicitate et innocentia præditi; sugentes ubera, idiotæ positi sub doctrina. Senes coadunantur, utpote ratione utentes; parvuli congregantur, et sugentes utpote sub doctrina positi, et sub virga servientes.

Thalamus est dilectio, cubile contemplatio. Eadem vero anima fit dixerse respectu sponsus et sponsa. Sponsa, dum Verbo unita per amorem secreto, quadam ut ita dicam, et ineffabili dulcedine concipit, quod quibusdam cœlestibus indicis foras erumpentibus ostendit. Sponsus quoque fit dum sapientiæ juncta, et filii soli dedita, per spirituale consortium sobolem parit, per doctrinæ magisterium. Sponsum itaque facit sapientiæ doctrina, sponsam gratiæ prærogativa. Sed in tempore afflictionis egrediatur sponsus de cubili suo, id est studio sapientiæ; et sponsa de thalamo suo, id est, de privilegio descendat contemplativæ gratiæ: et squalorem subeant pœnitentiæ, obtentu quærendæ veniæ. Cum enim sponsus cœlestis videt sponsam suam flentem et gementem, anxiam et supplicentem, pondus diei et æstus cum aliis et pro aliis portantem, statim ab ira flectitur, patienti compatitur, et moræ impatiens dulcedine cœlestis osculi mox placatur et indulget, ac unicæ suæ favorem populi donat. Hinc Moyses pro populo vice sponsæ supplicat, dicens: *Obsecro, Domine, peccavit populus iste peccatum magnum: feceruntque sibi Deos aureos; aut dimitte eis hanc moxam: aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti (Exod. xxxii)*: cui Dominus: *Ego, inquit, ad præsens condonabo: sed in die ultionis visitabo (Ibid.)* Hinc frequenter legitur in veteri rota, propter Isaac, propter Jacob prævaricanti populo plurima condonata peccata, multa cessasse infortunia.

Aliter. Cubile est carnalis voluntas, thalamus curiositas. Tempore igitur luctus et agendæ pœnitentiæ excludenda est curiositas, et exterminanda est carnalis voluntas, ut continentiæ et mortificationis sacrificio expietur iniquitas, propitiatur Divinitas. Unde et Isaias: *Domine, inquit, in angustia requisierunt te; in tribulatione murmuris doctrina tua eis (Isai. xxvi)*. Sequitur: Inter vestibulum et altare plorabunt sacerdotes ministri Domini, et dicent: *Parce, Domine, parce populo tuo, etc.* Vestibulum est timor Dei, Sancta sanctorum sponsi contemplatio, altare perfecta dilectio. In vestibulo est populus, circa altare pontifex summus: in medio templi sacerdotes lugent, ministri gemunt; æquo omnes reconciliationis funguntur officio. Inter vestibulum et altare pro populo supplicat sacerdotium, quia et timore premitur ne divina populum destituat misericordia et amore regitur, ut præsumat adire thronum gratiæ humili conscientia. Inter vestibulum

et altare Deus placatur, quia quem timor custodit ab illicitis, et amor sublevat in excelsis, ad integrum reconciliatur. Inter vestibulum, inquam, et altare fit fructuosa et humilis pœnitentia, quam timor pungit, ne torpescat; amor accendit, ne tepescat. Utilis, inquam, et fructuosa, quia timor temerariam exclusit præsumptionem, et amor pusillanimitatis abiecit confusionem. Dicunt ergo: *Parce, Domine, parce populo tuo, etc.* Tria sunt judicia hominis præcipua, primum de seipso, secundum de proximo, tertium de seipso et de proximo. In primo debet esse districtus, in secundo pius, in tertio justus. Debet enim quisque se accusare districte, proximum judicare pie, se et proximum discutere juste. Quia ergo nobis remissi et pii, proximo vero sumus districti et austeri, dicimus: *Parce, Domine, propriæ remissioni; parce fraternæ districtioni; parce, inquam, nobis quod injuste egimus; parce quod in proximo inique fecimus.* Vel quia duo sunt loca, duo quoque his adjuncta pericula; loca, mundus et infernus; pericula, vanitas et calamitas. Dicitur ergo: *Parce, Domine, a vanitate mundi, parce a calamitate orci; parce, inquam, a prima, ne nos afficiat, parce a secunda, ne nos absorbeat.* Vel quia hominis persona ex gemina constat natura, corpore scilicet et anima, — in qua quidem natura frequenter peccavimus, in anima enim impie egimus, in corpore inique fecimus, — dicamus ergo: *Parce, Domine, impietati mentis, parce iniquitati corporis.* Vel quia lex duplex nobis est data, lex scilicet naturæ, et lex scripta; utriusque vero transgressores sumus; dicamus ergo: *Parce, Domine, prævaricationi primæ, parce transgressioni secundæ.* Vel quia actio nobis datur ad perfectionem præsentis vitæ, contemplatio quasi arrhea beatitudinis ad prohibitionem futuræ; in actione vero remissi, ex contemplatione fuimus elati, dicamus: *Parce remissioni, parce elationi.* *Parce populo tuo: populo, scilicet cœtui hominum ad juste vivendum tibi congregato. Tuo, a te condito, a te redempto, utrumlibet a te ponendo.* Sequitur: *Et ne des hæreditatem tuam in opprobrium, ut dominantur ei nationes. Ac si diceret: Ne tradas bestiis animas confitentium tibi; animas pauperum tuorum ne obliviscaris in finem (Psalm. lxxiii).* Sequitur: *Quare dicunt in populis: Ubi est Deus eorum? Ac si diceret: Cum populi tui desistis consilio, et ab impiis oppressi quasi carent auxilio; ab incredulis impius, vel impotens judicaris. Sed In hoc cognovi, quod voluisti me, quoniam non gaudebit inimicus meus super me (Psal. xl).* Sequitur:

Zelatus est Dominus terram suam, et pepercit populo suo. Zelus est fervor animi ad compassionem naturæ, et ultionem culpæ, et devotionem gratiæ proni. Zelus itaque utiliter flagellat servum, salubriter corrigit filium, sollicitate atque fideliter servat conjugium. Servum ultione, filium compassione, conjugium devotione. Terra historialiter, est synagoga; allegorice, Ecclesia, moraliter, fidelis anima: prima propter terrenam cupiditatem; secunda pro-

pter fidei stabilitatem ; tertia propter virtutem humilitatis et abstinentiæ ariditatem. Sequitur : *Et respondit Dominus, et dixit populo suo : Ecce ego mittam vobis frumentum, et vinum, et oleum? et replebimini in eis ; et non dabo vos ultra opprobrium in gentibus.* Et cætera, quæ sequuntur, usque ad illud : *Et erit post hæc : Effundam spiritum meum super omnem carnem.*

Vere cor contritum, et humiliatum Deus non spernit (*Psal. l.*). Vere ad quietum, et humilem, et trementem sermones ejus, tempore opportuno respicit. Vere, convalles abundant frumento ; vere misericordiam vult plusquam sacrificium, et scientiam Dei plusquam holocaustum. Quod in præsentī prophetico demonstrat eloquium. Superius namque in supplicationis serie, adventum et crudelitatem hostium, contritionem terræ et vastitatem animalium, pestilentiam et interitum, confusionem populi, afflictionem senum squalorem virginum lamentando miserabiliter exposuit, pœnitentiæ rigorem, abstinentiæ ariditatem, singultus et gemitus profunditatem, et disciplinam indixit. Egit, recepit, rediit. Egit pœnitentiam, recepit misericordiam, rediit ad gratiam. O fructuosa, et virilis pœnitentia ! o virago, amplectanda, mediatrix peccatorum fidissima ! o secunda naufragii tabula ! o refugium pauperum, miserorum auxilium, exsulum spes, debiliū fomes, lumen cæcorum, solamen orbatorum, petulantium virga, vitiorum sera, virtutum apotheca, quæ sola iudicem flectis, Conditorum arguis, Omnipotentem sternis, dum vinceris vincis, dum cruciaris crucias, dum vulneras sanas, dum salubriter succumbis, gloriose triumphas ! Tu sola cæteris silentibus thronum gratiæ audacter conscendis. David manu ducens reconcilias, Petrum restituis, Paulum illuminas, publicanum sumptum de telonco apostolorum fidenter inseris chroro. Mariam de prostibulo levas in æthera et jungis Christo ; latronem affixum patibulo, adhuc vernantem sanguine, inseris paradiso. Quid plura ? Tui juris est cœlestis curia : quod in præsentī prophetica evidenter edocet pagina, dum per laborem et pœnitentiæ fructum plebs non solum infortunii evasit naufragium, non modo ad pristinum gratiæ rediit statum ; quinimo Salvatoris adventu gavisā, ejus doctrina illuminata, ejus vita informata, ejus passione sanata, ejus resurrectione solidata, ipsius ascensione glorificata, ejusdem Spiritu paraceto in præsentī dotata, coronam duplicavit, duplicia reportavit. Obmutescat canina facundia sæcularis eloquentia, quæ rustica et inculta divina asserit eloquia. Ecce in præsentī colorata ponitur sententia antitheti lege contrariis reddens contraria. Contra siquidem terræ vastitatem ipsius opponit ubertatem ; contra famem saturitatem ; contra opprobrium, gloriæ securitatem ; contra incursionem et credulitatem hostium ipsorum fetorem et interitum ; contra sterilitatem fructuum et arborum ariditatem, ipsorum

A germina et ubertatem ; contra famem verbi et sitim doctrinæ fontem vitæ inducit et doctorem justitiæ ; contra tristitiam, gaudium ; contra confusionem, solatium ; contra conviciū, gloriam ; contra mortem, vitam ; contra cinerem, coronam. Singula singulis adaptanda lectori relinquo, quia ad explicandas sinuosas allegoriæ rugas festino. Sciendum vero est quod de adventu Salvatoris in præsentī evidens est prophetia : per quem hostis spiritualis exstinguitur, fames spiritualis ejicitur, ubertas redditur, gratia restituitur. Ecce, inquit, mittam vobis frumentum, et vinum, etc. Frumentum, est doctrina vitæ ; vinum, fervor spiritualis intelligentiæ ; oleum, suavitas conscientiæ. Vel frumentum est eucharistiæ gratia ; vinum, spiritualis lætitia ; oleum quod cunctis liquoribus supernatat, contemplationis gratia. Vel per vinum, intelliguntur opera pœnitentiæ ; per frumentum, opera sapientiæ ; per oleum, quia ungit, opera misericordiæ ; quia lucet, opera gratiæ ; quia pascit, opera justitiæ. Sequitur : *Et replebimini in eo.* Nequaquam jejunos sane manet, qui interiora sua talibus epulis replet. Et non dabo vos ultra opprobrium in gentibus. Quia scilicet cum talium studio et amore nemo incurrit opprobrium, sed gloria coronatur et honore. Sequitur :

Et eum, qui ab aquilone est, procul faciam a vobis et expellam eum in terram inviam et desertam. Faciem ejus contra mare orientale, et extremum ejus contra mare novissimum. Et ascendet fetor ejus et putredo ejus, quia superbe egit. Historice. Juxta quosdam, de Sennacherib et ejus exercitu loquitur : qui superbe egit, quando Deum blasphemavit ; qui in terra invia et deserta expulsus est, quando in Perside, per desertum fugiens in templo Nesrac Dei sui, a filiis suis occisus est. Quod autem dicit, faciem contra mare orientale, et extremum ejus ad mare novissimum : tale est. Intentionis ejus erat transire Jordanem et expugnare Jerusalem ; sed finis aliter se habuit quia circa Euphratem in Perside occubuit. Hebraica siquidem lingua congregationes aquarum appellavit maria. Unde hic per mare orientale, Jordanem innuit ; per novissimum, Euphratem intelligit. Quod autem dixit : *Ascendit fetor ejus, et putredo ejus ad interitum,* exercitus ipsius respicit. De quo Isaias dicit : *Egressus est autem angelus Domini et percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia. Et surrexit mane ; et ecce omnia cadavera mortuorum (Isai. xxxiii).* Juxta alios qui sincerius sentiunt, de Nahuchodonosor semo est, qui expulsus est in terram inviam et desertam, quando amens factus cum brutis animalibus diu conversatus est ; cujus facies contra mare orientale, et extremum ejus ad mare novissimum, quia intentionis ejus erat, ut asserunt historiæ, primum orientalem plagam expugnare ; deinde occidentalem sibi subjugare. Quod autem dicit, quod

fetor et putredo ejus ascendit : tale est. Hebraica docet traditio quod, Nabuchodonosor mortuo, Evilmerodach filius ejus metuens, ne pater suus revivisceret, corpus ejus de sepulcro extraxit, combussit, et in cinerem redegit. Quo in quatuor marsupiiis dispersito ad quatuor aquilarum colla ligavit, quibus per quatuor orbis climata dispositis eas avolare permisit.

ALLEGORICE. Sermo est de hoste antiquo, de apostata angelo qui per incarnationem Christi, per verbum fidei, per gratiam baptismi expulsus est in ariditatem gentilis et Judaici populi. Mare orientale, sunt electi; novissimum, reprobi; facies, intentio; extremum, inclusio. Vel mare orientale, primitiæ electionis gentium; novissimum, credulitas Judæorum; fetor ejus, est mors Antichristi; putredo, super eum sententia judicii.

MORALITER. Terra, est reprobata anima; invia, est sine visitatione electorum angelorum: deserta, sine fructu virtutum et semine morum. Dæmonis expulsio, est peccati confessio; mare orientale, est mens per compunctionem amara, per devotionem contemplationis oriens facta. Mare novissimum, est mens fetore conscientiæ mara, desperatione veniæ absorpta. Facies ejus, astuta intentio nocendi; extremum ejus, furor et insania triumphandi. Fetor ejus, est odium peccati putredo, contemptus mundi. Sequitur:

Noli timere, terra (ecce consolatio terræ), exsulta, et lætare; quia magnificavit Dominus, ut faceret. Exsulta, Judæa, super hosti tui confusione, et morte. Exsulta, Ecclesia, super Salvatoris tui adventu in carnem. Exsulta, fidelis anima, super sponsi tui adventu in mentem. Lætare in merito virtutum; exsulta in præmio cœlestium; lætare in donis gratiæ; exsulta in coronis gloriæ. Sequitur:

Nolite timere, animalia regionis; qui germinaverunt speciosa deserti; quia lignum attulit fructum suum: ficus et vinea dederunt virtutem suam. HISTORICALITER, Post interitum hostis, post naufragium captivitatis Judæa recepit pristinae faciem serenitatis] solis, testamentum ubertatis. ALLEGORICE vero fructum suum attulit lignum Dominicæ passionis; ficus virtutem et dulcedinem resurrectionis. In adventu Paraclæti, vinea apostolorum dedit fructum suum propagationis. Inde germinaverunt deserti speciosa, quia ex imitatione passionis, ex spe resurrectionis, ex doctrina et vita apostolica religionis propagata sunt gloriosa conventicula. Animalia regionis, homines sunt vitæ sæcularis. Ne metuant ergo regionis animalia, quia germinaverunt deserti speciosa, quoniam per doctrinam religiosorum et sanctimoniam trahuntur sæculares ad sacramentorum reverentiam, ad præceptorum obedientiam, ad morum innocentiam, ad consiliorum eminentiam, ad imitationem Dominicæ passionis, ad spem cœlestis resurrectionis,

A ad sollicitudinem et fructum religiosæ propagationis. Sequitur:

Et. Filie Sion, exsultate in Domino Deo vestro; quia dedit vobis doctorem justitiæ, et descendere faciet ad vos imbrem matutinum et serotinum, sicut a principio. Et implebuntur areæ frumento, et redundabunt torcularia vino et oleo. Et reddam vobis annos, quos comedit locusta, bruchus, rubigo eruca: fortitudo mea magna, quam misi in vos. Et comedetis vescentes, et saturabimini; et laudabitis nomen Dei Israel, qui fecit vobiscum mirabilia; et non confundetur populus meus usque in sempiternum. Et scietis quia in medio Israel ego sum. Ego Dominus Deus vester, et non est amplius, et non confundetur populus meus in æternum.

B HISTORICE. Post consolationem terræ, fructuum, arborum, animalium, ad consolationem transit hominum dicens: Et filie Sion, exsultate, etc. Quia dedi vobis doctorem justitiæ. Doctorem justitiæ asserunt Hebræi Ezechiam, de quo scriptum est: *Ipse dissipavit excelsa, et contrivit statuas; et succidit lucos, confregitque serpentem æneum quem fecerat Moyses (IV Reg. xviii).* Itaque post eum non fuit similis ei de cunctis regibus Juda, sed neque in his, qui ante eum fuerunt. Et adhæsit Domino, et non recessit a vestigiis ejus, fecitque mandata ejus quæ præceperat Dominus. Alii Hebræorum Josiam, de quo scriptum est: *Iste fecit quod rectum erat coram Domino, et ambulavit per omnes vias David patris sui: et non declinavit ad dexteram sive ad sinistram (II Par. xxxiv).*

C ALLEGORICE. Doctor justitiæ Christus est; doctor, qui docet hominem scientiam; doctor utique, qui invenit omnem viam disciplinæ, et dedit eam Jacob puero suo, et Israel dilecto suo. Justitiæ, unde scriptum est: *Magister, scimus quia verax es, et viam Dei in veritate doces, et non est tibi cura de aliquo: non enim respicis personas hominum (Matth. xxii).* Justitiæ utique, quia excussit manus suas ab omni munere; justitiæ revera, quia reddit unicuique juxta opera sua (Matth. xvi). Justitiæ, inquam, quia juste cæcat, juste justificat, juste reprobat, juste glorificat, juste damnat. Imber matutinus est legis spiritualis scientia; serotinus, Evangelii gratia. Vel imber matutinus, est ipsius et apostolorum ejus eloquia; serotinus, Patrum spiritualium expositiones, canones et decreta; areæ, sunt mentes fidelium jugo disciplinæ assuetæ, semitis religionis attritiæ, traditionibus disciplinæ regularis politæ. Torcularia, ipsa sunt corda inter spem et timorem posita, constantiam inferius, patientiam superius habentia; constantiam in tentatione, patientiam in tribulatione, in tentatione vitiorum, in tribulatione flagellorum. Constantia siquidem premit, et desuper arcet; patientia inferius jacet et pondus sustinet. Constantia arcet vitia, patientia sustinet certamina. Inter hæc duo mens sancta quasi in torculari posita premitur, defæcatur, eliquatur: premitur fla-

gellis, defæcatur vitiis, eliquatur ab otiis. Premittitur a calamitate, defæcatur ab iniquitate, eliquatur a vanitate. Hinc namque elicitur gemitus puræ confessionis, hinc fluunt lacrymæ anxie compunctionis, hinc manant suspiria jucundæ devotionis, hinc liquefiunt desideria suavissimæ dilectionis, hinc eliciuntur stillicidia limpidissimæ contemplationis. Frumentum est perfectio justitiæ; vinum, claritas spiritualis intelligentiæ; oleum, suavitas purissimæ conscientiæ. Sequitur: Et reddam vobis annos, quos comedit locusta, etc. In adventu siquidem Christi nobis redduntur anni quos præfata pestis devoraverat; quia in eo nobis contra locustam, veram dedit humilitatem, dicens: *Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde* (Matth. xi). Contra bruchum, perfectam sobrietatem, dicens: *Videte, ne graventur corda vestra in crapula, et ebrietate, et curis hujus vitæ* (Luc. xxi). Contra rubiginem, perfectam patientiam, dicens: *Si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi et alteram* (Matth. v). Contra erueam, perfectam castitatem, dicens: *Sint lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes* (Luc. xii), etc. Locustam igitur exterminavit, dicens: *Beati pauperes spiritu. Beati qui lugent* (Matth. v). Bruchum dicens: *Beati misericordes* (ibid.). Rubiginem dicens: *Beati pacifici. Beati mites* (ibid.). Erueam, dicens: *Beati mundo corde* (ibid.). Sequitur. Fortitudo mea magna, quam misi in vos. Magna utique fortitudo Christi fuit, quem Pater in mundum misit, cum sit *attingens usque ad finem fortiter et disponens omnia suaviter* (Sap. viii). Qui expugnavit diabolum, spoliavit infernum, delevit chirographum, reduxit captivum, manuduxit servum, se se servavit illæsum. Sequitur: Et comedetis vescentes, et saturabimini, etc. Comedetis utique cibum suavitatis, doctrinam scilicet justitiæ; cibum virtutis, panem scilicet vitæ. Sequitur: Et non confundetur populus meus in æternum. Ac si diceret: Quia mecum in præsentibus sustinent confusionem et opprobrium, lætitia sempiterna erit super capita eorum: hinc Salvator ad discipulos: *Vos estis, inquit, qui permansistis mecum in tentationibus meis; et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum* (Luc. xxii). etc. Sequitur:

Et erit post hæc, effundam spiritum meum super omnem carnem; et prophetabunt filii vestri, et filie vestræ. Senes vestri somnia somniabunt, et juvenes vestri visiones videbunt. Sed et super servos meos, et ancillas meas in diebus illis effundam spiritum meum. Et dabo prodigia in cælo, et in terra, sanguinem, et ignem, et vaporem fumi. Sol vertetur in tenebras, et luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus, et horribilis; et erit: quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit. Hic Judæus Appella erubescat, hic cæcitate et insaniam erubescat, ut qui gloriatur se ducem cæcorum, et legis tenere lucernam; tenebras sui erroris et imperitiæ suæ caliginem in hoc loco deprehendat. Asinus meus mihi de-

ponat sarcinas; expectet donec ascendamus ad montem, et postquam adoraverimus revertemur ad ipsum; et videns requiem quia est bona, et terram quia optima, supponat humerum ad portandum. Dicat mihi, inquam, ubi Dominus spiritum effuderit; dicat, ubi prophetias, somnia, visiones, filii, senes, juvenes viderint. Sed quia hæc quoquomodo evolvere poterit, dicat saltem ubi sanguinem, ignem et vaporem Dominus dederit, ubi sol versus in tenebras, et luna in sanguinem mutata. Et cum ostendere non poterit, regnet Christi sapientia a filiis suis glorificata. De adventu igitur Christi præsens littera proprie intelligitur; de missione Spiritus paracleti prophetia clausa ad liquidum solvitur. Sed videndum primo, quod dicitur: *Et erit post hæc.* Quid est post hæc? Quid enim superius dixerat, ad quod id quod subjungitur, referri debeat? Videndum est igitur, quomodo littera cohæreat. Commune namque humani generis infortunium propheta superius multipliciter exposuerat, vota populi, lamenta sacerdotum, squalorem virginum, suspiria patrum prædixerat. Deinde adventum Christi, incarnationem Verbi, dispensationem mysterii ad liberationem populi, ad remotionem infortunii supposuit, et post ad illuminationem gentium, ad perfectionem omnium subjunxit, dicens: *Et erit post hæc: effundam spiritum meum, etc.* Legimus Dominum de spiritu Moysi abstulisse: et super septuaginta presbyteros, quod ablatum fuerat, posuisse. Legimus item Elisæum duplicem spiritum Eliæ accepisse; sed hactenus nou legimus Christum Spiritum suum effudisse. Hic vero effudit, non Moysi abstulit, nec Eliæ duplicem rapuit, sed suum proprium largiter distribuit. Notandum vero, quod dicitur: *Effudit.* Primo enim fudit, secundo infudit, tertio effudit. Fudit in paradiso, infudit in deserto, effudit in cœnæculo. In paradiso legem dando naturæ, in deserto præcepta et cæremonias legis scriptæ, in cœnæculo plenitudinem gratiæ. Unde de primo dicitur: *Insufflavit Dominus in Adam* (Gen. ii). Et de secundo: *Vocavit Deus Moysem de medio caliginis* (Exod. xxiv), etc. Unde infula dicitur quasi intus fula; quia intelligentia spiritualis velamine legis erat inclusa, et corticis caligine obumbrata. In tertio vero, in igneis linguis descendit Spiritus sanctus, quia de plenitudine ejus omnes accepimus (Joan. i). Fudit ergo primo rigando aream naturæ; infudit secundo torrentem doctrinæ; effudit tertio fluvium gratiæ.

Aliter possunt hæc tria referri congrue ad incarnationem Verbi. Fudit namque ante resurrectionem aperte docendõ, miracula faciendo, beneficia præstando. Infudit post resurrectionem, quibus voluit quasi occulte se manifestando, discipulis in conclavi residentibus spiritum insufflando, dicens: *Accipite Spiritum sanctum* (Joan. xx), etc. Effudit in die Pentecostes plenitudinem gratiæ præstando. Effudit, dico, non minuendo quidquam divinæ sapientiæ, sed largiora solito præstando charismata

gratiæ. Ac si diceret : In exordio mundi rigavi aridam naturam, in squalore deserti Moysi in sinum legis stillavi doctrinam, in plenitudine temporis ubertatem gratiæ effundam. Necessaria utique fuit, et congrua hæc effusio in tempore novissimo. Tria namque erant, ignorantia, concupiscentia, malitia : ignorantia boni, concupiscentia mali, malitia impœnitendi. Venit ergo Filius, sapientia Dei et virtus : missus est Paracletus, benignitas ipsius. Sapientia fusa nævum ignorantiae, virtus infusa sordes purgavit concupiscentiae. Effusio Spiritus mundavit fæces malitiæ. Siquidem sapientia illuminavit, virtus sanavit, benignitas sedavit. Quod Psalmista prævidens, et oculum prophetiæ in posterum extendens, ait : *Secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Amplius lava me, Domine, ab iniquitate mea ; et a peccato meo munda me (Psal. l).* Ac si diceret : Dele fundendo, lava infundendo, munda effundendo. Fundendo sapientiam, ab oculis dele ignorantiam ; infundendo virtutem, ab intimis lava concupiscentiam ; effundendo benignitatem, a toto corpore extermina malitiam. Sequitur : Super omnem carnem. Hyperbolice dictum est, super omnem carnem. Vel super omnem carnem, id est, super omnis generis carnem. Quid est omnis generis universæ ? scilicet ætatis, omnis conditionis omnis professionis, universi ordinis. Nota coloratam ubertatem divini eloquii. Quintiliani præponendam floribus, et coloribus Tullii. Nota, inquam, hæc tria succedenter posita, prophetiam, somnia, visionem. Nota consequenter alia tria, filios, senes, juvenes. Filii prophetant, senes somniant, juvenes vident. Filii propætaverunt, utpote Agabus de vinculis Pauli ; Paulus quoque de destructione Romani imperii, et de adventu Antichristi. Quatuor quoque filiae Philippi, etc. Senes quoque somniaverunt, utpote Paulus, cui Dominus apparuit, dicens : *Transiens in Macedoniam adjuva nos (Act. xvi).* Juvenes viderunt, utpote Paulus, qui raptus est in tertium cælum, et inde in paradysum ; Petrus quoque angelum Domini eum de carcere educentem ; Joannes quoque Dominum cum eo loquentem et dicentem : « *Veni, chare mi ; tempus est, ut epuleris in conspectu meo cum fratribus meis.* » Mystice vero servum, et ancillam facit humilis pœnitentia ; Juvenes facit constans obedientia ; senes justa innocentia ; filium et filiam dilectio perfecta. Tria quoque sunt genera visionum. Prima est materialis, secunda spiritualis, tertia intellectualis. Prima est cum materia et forma ; secunda sine materia, sed cum forma ; tertia sine materia et sine forma. Prima concipit elementata, secunda imaginata, tertia ab omni circumscriptione est aliena, utcunque Deum concipiens, virtutes quoque et vitia.

Tria sunt quoque genera somniorum : unum fæculenti animi, alterum sobrii, tertium defæcati. Primum genus falsitati servit ; secundum alterutri aut veritati aut falsitati famulatur ; tertium veritatem contemplatur. Et ut aliquid de secretis physi-

æ interseram, primum genus est ante digestionem realium phantasmatum, secundum in digestionem eorum, tertium post digestionem ipsorum. In primo genere anima obruitur phantasmatum mole : inde falsitatis error. In secundo, quia anima incipit defæcari, aliquid lucis incipit contemplari ; quia tamen ex parte maxima manet fæculenta, cito cedit decepta falsitati. In tertio eliquatur ad purum onus fæculentorum phantasmatum : inde veritatis splendor. Est igitur primum genus somnii deceptorium, secundum revelatorium, tertium contemp'torium. Tria quoque sunt genera prophetiæ. Primum est admirabile, secundum anceps, tertium humile. Prophetia est inspiratio divina, occultorum eventus immobili veritate pronuntians.

B Est igitur humilis prophetia, quæ de elementis fit et elementatis ; anceps quæ de moribus hominum fit, et ipsorum consiliis ; admirabilis, quæ de veritate judiciorum Dei, et ipsius arcanis. Humilis est, quæ de proximo fit et noto ; anceps, quæ de proximo et ignoto ; admirabilis, quæ de occulto et ignoto. Primum igitur et secundum est filiarum, tertium filiorum. In adventu igitur Paraclleti filii et filiae prophetant omni genere prophetiæ ; senes somniant genere somnii contemplatorio ; juvenes vident intellectuali genere visionis et revelatorio. Servi quoque effusionem Spiritus accipiunt. Sed quia tria sunt genera servorum, videndum est qui sunt servi Dei accipientes effusionem Paraclleti. Primi siquidem sunt servi naturæ, secundi culpæ, tertii gratiæ. Primi servi mundi, secundi peccati, tertii Christi. Super hos extremos effunditur Paraclletus. Sed et Christi servitus secundum tres timores, tres habet gradus differentes. Primus est timor supplicii, quo malum vitatur ; hic bonus est. Secundus timor amittendi præmium, quo in vinea Domini anxie laboratur : hic melior est. Tertius timor offendendi, *quo homo omnia opera sua veretur, sciens quia Deus non parcat delinquenti (Job. ix)* : hic optimus est. Servis in primo gradu accipit fusionem, in secundo infusionem, in tertio effusionem. Sequitur :

C Et dabo prodigia in cælo sursum, et in terra deorsum ; sanguinem, et ignem, et vaporem fumi. Sol vertetur in tenebras, etc. In cælo Dominus prodigia dedit ; quia in passione sua sol lucis suæ radios abscondit. Lunam quoque in sanguinem versam esse credimus, licet hoc in nulla historia legamus, quia hoc a propheta dictum est ; ab apostolis vero assertum, nullatenus inde est ambigendum. In terra dedit prodigia ; quia tam vehementi et insolito motu terra intremuit, ut monumenta aperta et saxa disrupta sint (*Luc. xxi*). Sanguinem dedit, quando Christus ante passionem prolixius orans, et in agonia factus guttæ sanguinis decurrebant in terram. Vapores sunt fluxus lacrymarum ejus. Ignis, est Spiritus sanctus.

D Allegorice. Sol, est Christus ; luna, Ecclesia. Sol in tenebras versus, Christus cruci affixus. Unde de cæcitate Judæorum Jeremias loquens : *Dabis, in-*

quit, eis, Domine, scutum cordis laborem tuum (Thren. III). Luna versa in sanguinem, Ecclesia est Christi imitans passionem. Sanguis professionem designat martyrum. Ignis, chorum virginum ardore dilectionis æstantium. Vapor est frequens, et devota compunctio continentium. Hæc siquidem sunt subsecuta, ut luna fuerit versa, antequam veniat dies magnus et horribilis. Dies magnus et horribilis dies est passionis et resurrectionis : magnus fidelibus, horribilis, non credentibus; horribilis iis, qui dixerunt : *Sanguis ejus super nos, et super filios nostros* (Matth. xxvii); magnus illis qui dixerunt : *Vere Filius Dei erat hic* (Marc. xv). Aliter. Sol in tenebras versus, Christus est in cordibus electorum in articulo mortis obscuratus. Unde et in Evangelio quidam de eo dixerunt : *Nos autem sperabamus quod ipse esset redempturus Israel* (Luc. xxiv). Hinc per Job : *Fratres mei elongaverunt a me, et noti mei quasi alieni recesserunt a me* (Job xix). Luna in sanguinem versa, Synagoga est in Christi passione cæcata, testimonii sui sanguine perpetuo condemnata. Sanguis, ignis, vapor triplicem Judæorum significant pestem : sanguis, corporum mortificationem ; ignis, rerum et possessionum combustionem ; vapor, per maria et insulas ipsorum relegationem. Si quis vero super his dubitat, Josephum in libro Antiquitatum, et Hegesippum legat. Hæc de adventu Christi in carne; nunc loquatur moraliter de adventu Paracliti in mentem. Cum enim Paraclitus animam fidelem dignatur visitare, prius reperit eam vitiis scatentem, mox per spiritum timoris compungit eam ad pœnitentiam, et ita eam suam facit ancillam. Quam pedetentim per opera pœnitentiæ permittit excrecere ; deinde per devotam præceptorum obedientiam incipit juvenescere ; deinceps per morum innocentiam, et consiliorum eminentiam maturescere ; demum per dilectionis privilegium asciscitur in hæreditatis consortium. Juxta leges tropologiæ, visio, est propria cognitio sui ; somnium, excessus animi ; prophetia, contemplatio sponsi ; cælum, animus ; terra, caro ; vel cælum, contemplativi ; terra, activi. Vapor, compunctio mentis, sanguis, mortificatio carnis, ignis, fervor dilectionis. Sol versus in tenebras, animus est in sui confusus cognitionem ; luna in sanguinem, caro in sui mortificationem. Sequitur : *Antequam veniat dies Domini magnus, et horribilis. Dies Domini, illuminatio Dei per excessum a charitate sponsi. Magnus est Dominus, quia cuncta terrena despicit : horribilis, quia tremenda, et stupenda perspicit. Magnus, quia æterna ostendit. Horribilis, quia incomprehensibilia promittit. Horribilis hic non pro horrore confusionis, sed pro veneratione admirationis ponitur. Magnus non pro vitio, sed pro virtute dicitur. Hanc autem diem præfata quatuor præcedunt ; quia dum cognitio sui, judicium culpæ ; compunctio mentis, munus veniæ, mortificatio carnis, consilium justitiæ ; fervor dilectionis, privilegium meretur gratiæ, statim subsequitur dies glo-*

*riae, excessus scilicet animi et contemplatio sponsi. Sequitur : Et erit, quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit. Quæcunque super adventum Christi ad missionem Paracliti interpretati sumus, Judæi ad adventum sui Messiae referunt. In quo, ut ipsi aiunt, cultus legis ad integrum reparabitur, felicitas pristina restituetur. Solus populus Judæus Messiam recipiet ; solus eum invocabit, et ipse exaudiet. Quidam vero doctorum præfate prophetiæ interpretationem ad judicium ultimum transferunt, in quo, quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit ; quia soli electi tunc eum invocabunt, reprobi vero a facie horroris Domini stупentes tacebunt. Hoc est enim invocare ex securitate conscientiæ, et virtute meritorum in se vocare. Nos vero sine cujuscunque sententiæ, præjudicio, ad adventum Christi in carnem, et Paracliti in mentem, et hoc referimus, quod dicitur : Omnis, quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit. Unde et Hieronymus : Quod, inquit, sequitur : Omnis, quicumque invocaverit nomen Domini salvus erit, melius de die passionis Christi, vel resurrectionis accipitur ; invocatio vero, in qua salus consistit, non ex sermone tantum, sed etiam ex corde et opere constat. Unde hujus tripartitæ invocationis gratia, non insipientium, sed perfectorum esse credenda est : quia quod cor credit os confitetur, manus opere complet. Nec levis momenti esse putetur hæc invocatio. Licet enim dicatur ab Apostolo : *Nemo dicit, Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto* (I Cor. xii) : tamen hoc ipsum dicere non sermone tantum, sed et affectu ponderandum est. Unde et de Samuele legimus : *Et Samuel inter eos, qui invocant nomen ejus* (Psal. xcvi); hinc de Moyse, et Aaron ; *Invocabant Dominum, et ipse exaudiebat eos* (Ibid.). Econtrario de reprobis ; *Non omnis qui dicit mihi : Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum* (Matth. vii).*

MORALITER. Post data in cælo prodigia, post lucem propriæ cognitionis, post fumum devotæ compunctionis, post sanguinem justæ mortificationis, post ignem perfectæ dilectionis, sola restat suavitas contemplationis. Ait ergo : *Et erit, tunc scilicet, omnis, quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit : quia in contemplationis florido lectulo, nihil aliud est nomini Domini invocatio, nisi optata salutis adeptio, desideratissima sponsi et sponsæ unitio. Sic salvata sponsa fuerat, sic nomen Domini invocaverat : quæ dicebat : Oleum effusum nomen tuum* (Cant. i). Oleum, inquam, nominis effusum sponsa acceperat : quæ quia lux est, præsentia illius illuminata erat ; quia unctio est, tactu illius sanata extiterat ; quia panis vitæ est, amplexu illius satiata fuerat. Illuminata cognitione spiritus, sanata a vanitate mundi, satiata osculo Verbi. Et hæc est nominis invocatio. Hæc est salutis adeptio, osculorum susceptio, lectuli communio, Verbi et animæ unitio. In qua omnis quidem salvatur ; quia cum hac luce nemo cæcatur, cum virtute nullus infirmatur, cum salute nemo periclitatur. Sequitur :

Quia in monte Sion, et in Hierusalem erit salvatio sicut dixit Dominus, et in residuis, quos Dominus vocaverit (Joel. III). Quia ecce in diebus illis, et in tempore illo cum convertero captivitatem Juda et Hierusalem, congregabo omnes gentes, et deducam eas in vallem Josaphat: et disceptabo cum eis ibi super populo meo, et hæreditate mea Israel, quos disperserunt in nationibus, et terram meam dividerunt, et super populum meum miserunt sortem. Et posuerunt puerum in prostibulum, et puellam vendiderunt pro vino ut biberent. Capitulum hoc prius moraliter discutiamus; deinde ad opaca allegoriæ, et tropologiæ jucunda transeamus. Judæi in hoc loco promittunt sibi, imo somniant, quod in ultimo tempore congregabuntur a Domino et reducentur in Hierusalem. Nec felicitate contenti ipsum Deum suis manibus Romanorum filios et filias asserunt traditurum, ut vendant eos non Persis, et Æthiopibus, et cæteris quæ vicinæ sunt nationibus, sed Sabæis, genti remotissimæ, quia Dominus locutus sit, quod populi sui ulciscatur injuriam. Hæc illi, et nostri judaizantes: qui mille anorum regnum in Judææ sibi finibus pollicentur, et auream Hierusalem, et victimarum sanguinem; et filios, ac nepotes, et delicias incredibiles, et portas gemmarum varietate distinctas.

Locus hic juxta anagogen difficillimus est, et multiplicem recipiens explanationem, ut sub tropologia omnia illa, quæ dicta sunt, referamus ad quæ Petrus et Paulus apostoli retulerunt, hoc est quando passus est Dominus et resurrexit. Neque enim fieri potest ut superiora, in tempore passionis, et quæ sequuntur in die judicii intelligamus; maxime cum sequatur: Quia ecce in diebus illis, et in tempore illo, — et iste versiculus præcedentibus inferiora connectens, uno dicat cuncta tempore perpetranda. Dicatur ergo: In monte Sion, et in Hierusalem erit Salvatio sicut dixit Dominus, etc. Residui sunt Apostoli, cæterique discipuli. Unde Isaias: *Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen* (Isai. I), etc. Sicut Dominus dixit. Ubi, vel per quem Dominus dixit? Per Isaiam: *De Sion*, inquit, *exibit lex, et verbum Domini de Hierusalem* (Isai. II). Et per Psalmistam: *Diligit*, inquit, *Dominus postas Sion super omnia tabernacula Jacob* (Psal. LXXXVI). Sequitur: Quia ecce in diebus illis, etc. In diebus siquidem passionis, et resurrectionis cum captivitatem Dominus Juda, et Hierusalem convertit; cum scilicet de filiis Abraham eligendo sibi aliquot vocavit, vocando justificavit, omnes gentes in valle Josaphat congregando deduxit; quia scilicet justa et gratuita misericordia, *alios fecit vasa misericordiæ in gloriam; alios justæ vasa iræ in interitum, et contumeliam* (Rom. IX). Moysi enim dixit: *Miserebor cui voluero, et misericordiam præstabo cui miserebor* (Exod. XXXIII). Josaphat *judicium Domini* interpretatur, per quod damnatio reprobatorum designatur. In tempore igitur conversionis electorum reprobatum multitudinem impiorum; quia in articulo et mysterio Dominicæ passionis causa et summa salutis constat et perdi-

tionis. Unde Apostolus: *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus* (Galat. VI). Item idem: *Ego enim, inquit, stigmata Jesu Christi, in corpore meo circumfero* (Ibid.). Hic Dominus ad Moysen: *Cum viderit, inquit, angelus sanguinem in superliminari, et super utrumque postem, transcendet ostium; et non sinet percussorem ingredi domos vestras, et lædere* (Exod. XII). Hinc Dominus per Ezechielem: *Omnes, inquit, super quem videris Thau, ne occidas* (Ezech. IX). Et Apostolus: *Omnia, inquit, pene in sanguine mundantur, et sine sanguinis effusione non fit remissio* (Hebr. IX).

Sequitur: Et disceptabo cum eis ibi, scilicet in valle Josaphat. Pro populo suo et hæreditate, pro causis subjunctis contra gentes Dominus disceptat; quia inde gentes judicium suscipiunt damnationis, unde in sequentia facinora inciderunt. Hoc testimonium ad idololatrias et hæreticos respicit, qui populum Domini seducentes, ipsum populum partiti sunt et terram illius dividentes, multisque eam inter se erroribus separantes, ad culturam idolorum compulerunt, ut alii colerent Jovem, alii Phœbum, alii Junonem, alii Minervam, Rubiginem, Anubim, crocodilum, et ibim, noctuas, accipitres, et ciconias. Hæretici quoque terram Domini, id est Ecclesiam dividerunt, et super populum ecclesiasticum sortem miserunt, quando eos seducentes, et ad hæresum errorem deducentes, Arius Arianos, Sabellius Sabellianos, Manes Manichæos, et alii alios erroris sui discipulos fecerunt. Sequitur: Et posuerunt puerum in prostibulum, et puellam vendiderunt pro vino ut biberent. Hic aliter utrumque, hæreticum scilicet et idololatram, super tribus arguit: de avaritia, de luxuria et de gula. De avaritia, quia super populum Domini sortem misit. De luxuria, quia puerum prostituit. De gula, quia pro vino puellam vendidit.

ALLEGORICE. Uterque puerum, ecclesiasticum scilicet populum, fide purum, spe rectum, charitate sincerum, suasionem malignam et promissione fraudulenta decipiens, idololatra in prostibulum posuit idolorum, et hæreticus in tugurium inclusit errorum. Et puellam vendiderunt pro vino ut biberent: quia animam adhuc fide teneram, moribus delicatam, idololatra donis et promissis corrumpens, hæreticus venenato verborum colore circumveniens, argumentis sophisticis seducens, mancipaverunt eam hæresi vel idololatriæ, accipientes de triumpho ejus vinum lætitiæ.

MORALITER. Duæ sunt spirituales captivitates: captivitas scilicet Juda, id est confessionis; et captivitas Hierusalem, id est contemplationis. Quando contemplatio captivatur, statim anima curis impugnatur, negotiis occupatur, tumultibus et desideriis illicitis infestatur. Quando vero confessio tendit in captivitatem, tunc infelix in tenebras descendit vitiorum et desperationis calamitatem. Tunc dæmones terram Domini, id est, fidelem animam vitiiis dividunt; super populum virtutum peccatorum sortem mittunt. Tunc puerum, id est, puritatem men-

tis, prostituunt illicitis desideriis. Tunc puellam, id est, cordis innocentiam vendunt pro vino, id est, lætitia temporali et terreno delectamento. Sed cum in die salutis et in tempore placito visitare dignatur oriens ex alto, infundit cognitionem veritatis, et tunc revocatur confessio; præstat amorem virtutis, et reducitur contemplatio. Et tunc gentes vitiorum deducuntur in vallem iudicii: et eo quod egerunt inique adversum chorum virtutum, arripiunt iter exterminii. Possumus ad diem iudicii superiora referre; sed quia ad alia festinamus, placet ea lectoris arbitrio committere. Sequitur:

Verum quid mihi et vobis, Tyrus et Sidon, et omnis terminus Palæstinorum? Nunquid ultionem vos reddetis mihi? Et si ulciscemini vos contra me, cito velociter reddam vicissitudinem vobis super caput vestrum. Argentum enim meum, et aurum tulistis: et desiderabilia mea, et pulcherrima intulistis in delubra vestra. Et filios Juda, et filios Hierusalem vendidistis filiis Græcorum, ut longe faceritis eos de finibus suis. Ecce ego suscitabo eos de loco in quo vendidistis eos, convertam retributionem vestram in caput vestrum. Et vendam filios vestros et filias vestras in manibus filiorum Juda; et venundabunt eos Sabæis, genti longinquæ, quia Dominus locutus est. Hæc Judæis adversus Tyrum, et Sidonem, et Palæstinorum terminos dici arbitrantur, quod, tempore captivitatis Judaicæ, quando victi sunt a Romanis, Dei populum persecuti sunt, imo in ipso populo ipsum Deum, qui præfuit populo. Ego igitur, inquit, reddam vobis quæ populo meo, imo mihi, fecistis, quia argentum meum, et aurum meum id est vasa templi, et quidquid pretiosissimum fuit, tulistis et consecrastis idolis vestris. Hæc autem narrat historia Chaldæos magis fecisse, qui vasa templi Domini posuerunt in templo suo. Unde Balthasar postea in phialis potat: statimque regnum ejus in Medos, Persasque transfertur. Sed quia post diem Domini magnum et horribilem hæc futura dicuntur, quæ apostoli in resurrectionem Domini interpretantur, et Hebræi futurum tempus iudicii differunt, de Romanis magis intelligendum est: quod Vespasianus et Titus, Romæ templo pacis ædificato, vasa templi et universa donaria in delubro illius consecrarunt: quæ Græca et Romana narrat historia.

Mystice vero de adventu Christi in carnem agitur. Possunt per Tyrum, et Sidonem, et Palæstinos, intelligi idololatræ et hæretici: si de ipsius adventu ad iudicium, dæmones; si de ipsius adventu in mentem, vitia et carnales passionnes. Omnibus vero velociter citoque Dominus vicissitudinem reddet, quia et de primo adventu legitur: *Qui non credit, jam iudicatus est* (Joan. III). *Item: Nunc iudicium est mundi* (Joan. XII), etc. Et de secundo: *Ite, maledicti, in ignem æternum* (Matth. XXV). Et de tertio: *Paupercula tempestate convulsa, absque ulla consolatione. Ecce ergo sternam per ordinem lapides tuos, et fundabo te in sapphiris*; (Isai. LIV), etc. Argentum, est eloquentia; aurum, sapientia; desiderabilia,

PATROL. CLXXV.

A religiosissima; pulcherrima, honestissima. Honestum spectat ad famam, religiosum ad conscientiam. Delubra, sunt culturæ idolorum, vel sectæ hæreticorum, vel consuetudines vitiorum. Filii Juda, activi; filii Hierusalem, contemplativi. Græci mendaces, falsiloqui homines scilicet, vel motus animi. Græci siquidem interpretantur *est et non*: per quod signatur fallacia et mendacium; per hæc vero, quæ supra diximus, cætus eorum, vel chorus virtutum longe fit a suis finibus. Sed Deus ultionis Dominus cito velociter reddet visissitudinem: qui retributionem inimicorum convertit. Unde et sequitur: *Ecce ego congregabo eos, etc.* Et vendam filios vestros et filias vestras in manibus filiorum Juda; et venundabunt eos Sabæis, genti longinquæ. Filii præfatorum, allegoricè, sunt discipuli gentilium, vel hæreticorum; moraliter, motus vitiorum. Manus filiorum Juda, sunt confessiones et opera pœnitentiæ. Salubriter igitur præfati his manibus traduntur: quia et hi per confessionem fidei ad gratiam redeunt baptismi; et illi, per confessionem peccati et opera pœnitentiæ, ad veniam culpæ, ad gratiam obedientiæ, ad puritatem evolvunt innocentiam. Et hinc eos Sabæis genti longinquæ venundant, quia præfatos præfate purificatos odio peccati, abjectioni sui contemptui mundi applicant. Saba siquidem interpretatur *captivitas*. Primo ergo captivatur iniquitas odio peccati: secundo curiositas adjectione sui; tertio vanitas contemptu mundi. Aliter præfatos præfati exercitatos Sabæis venundant, quia post opera pœnitentiæ, post devotionem obedientiæ, post fructus dignos justitiæ sublevant præfatos ad quietem contemplativæ lætitiæ. Saba dicitur gens longinqua. Unde et contemplativa familia, gens dicitur remota: quia a turbis vitiorum, a curis negotiorum, et ab exercitio actionum procul est sequestrata. Sequitur:

Clamate hæc in gentibus: Sanctificate bellum, suscite robustos. Accedant et ascendant omnes viri bellatores; concidite aratra vestra in gladios et ligones vestros in lanceas. Infirmus dicat: Quia fortis ego sum, crumpite, et venite. omnes gentes de cœu cuitu, et congregamini. Ibi occumbere faciet Dominus robustos tuos. Consurgant et ascendant gentes in vallem Josaphat, quia ibi sedebo, ut iudicem omnes gentes in circuitu. Mittite falces, quoniam maturavit messis. Venite et descendite quia plenum est torcular. Exuberant torcularia, quia multiplicata est malitia eorum. Populi, populi in valle concisionis quia juxta est dies Domini in valle concisionis. Sol et luna obtenebrati sunt; sed et stellæ retraxerunt splendorem suum. Judæi locum istum ad Goth et Magoth gentes referunt sævissimas (de quibus nos supradiximus), arbitran-tes eas ultimo tempore, quando Hierusalem fuerit instaurata sub mille annorum imperio, contra Dei populum esse venturas, et in valle Josaphat, quæ ad orientalem partem sita est, esse ruituras. Advenisse enim tempus occisionis earum dicunt, et effundendi sanguinis instare vindemiam. Hæc Judæi frustra somniant. Nos autem veritatem

rei pendentes allegorice ea prosequamur, ac deinde ad jucunda tropologiæ secreta rimanda transeamus. Si de adventu Domini in carnem in præsentia agitur, littera sic competenter legitur. Hortatur ergo propheta in præsentia vates divinos, et compromphetas suos, ut denuntient de die in diem salutare Domini, annuntient inter gentes gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus: annuntient, inquam, incarnationem Verbi, passionem et resurrectionem Jesu Christi; super apostolos adventum Paracliti, prædicationes eorum, virtutem signorum, gratiam miraculorum, conflictus verborum, agones certaminum, passionem corporum: in omnibus virilem constantiam, et celerem de gentibus victoriam. Et hoc est quod dicit: Clamate hæc in gentibus. Ac si diceret: Nolite parcere, nolite silere. Sic vinci gentibus erit gloria: ita siquidem succumbere gloriosa victoria. Sanctificate bellum. Si enim cujus finis bonus est, ipsum quoque bonum est: hoc bellum quoque procul dubio sanctum est, cujus finis sanctus est. Et hoc bellum sanctificare, est bellum sanctitate donare. Nonne bellum sanctificatur, ubi virtus triumphat, et vitium necatur? Nonne, inquam, sanctificatur bellum, ubi victo reputatur victoria, succumbenti corona, ubi fugienti præmium, superato ascribitur regnum? Suscite ergo robustos, apostolos scilicet et apostolicos viros. Quid est suscitare, nisi sursum excitare? Quid est sursum excitare, nisi sursum elevatos, virtutibus munitos, miraculis decoros annuntiare? Viri igitur bellatores, verbi scilicet prædicatores, cœlestis militiæ duces ad prædicationem accedant, super colla gentium ascendant. Ascendant, inquam, super jugum fidei gentium per virtutem prodigiorum, per coruscationem miraculorum. Deinde sermo propheticus ad eos convertitur, dicens: Concidite aratra vestra in gladios, et ligones vestros in lanceas. Quid sunt aratra, nisi membra mortificata? quid est aratra in gladios concidere, nisi membra mortificata pro cura, fidei, pro virtute verbi, neci frequenter opponere? Hoc illi fecerant, de quibus in Actibus apostolorum legitur: *Ibant apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati* (Act. v). Hinc Apostolus: *Puto enim quod Deus nos apostolos novissimos ostendit, et tanquam morti destinatos, quia spectaculum facti sumus mundo, et angelis, et hominibus* (I Cor. iv). Item, idem: *Usque in hanc horam, inquit, esurimus, et sitimus, et nudi sumus, et colaphis cœdimur, et instabiles sumus, et laboramus operantes manibus nostris: maledicimur, et benedicimus, persecutionem patimur, et sustinemus; blasphemamur, et obsecramus, tanquam purgamenta hujus mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc* (ibid.). Ecce quomodo aratrum conciditur. Nunc videamus quomodo in gladium convertatur: *Bonum, inquit, est mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet. Nam si evangelizavero, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit. Væ enim mihi si non evangelizavero! Si autem volens*

A *hoc ago, mercedem habeo. Si autem invitus, dispensatio mihi credita est* (I Cor. ix). Ligones sunt variæ mentis compunctiones. Lanceæ sunt severæ comminationes. Quid est autem ligones in lanceas concidere, nisi ex varia mentis compunctione ardorem fidei, virtutem verbi, vim sententiarum concipere? Hinc Sponsus ad sponsam in Canticis: *Oculi tui, inquit, sicut piscinæ in Hesebon, quæ sunt in porta filiarum multitudinis* (Cant. vii). Oculi Sponsæ, sunt claritas fidei, et intelligentia divini eloquii. Hesebon interpretatur *cingulum mœroris*: piscinæ Hesebon, sunt diversa genera compunctionis. Oculi igitur Sponsæ sunt sicut piscinæ in Hesebon: quia inde magisque clarificantur, unde in præfatis piscinis frequentius lavantur. Gladius, est de præsentia virilis conceptio: lancea, de futuro salubris comminatio. Doctores igitur per contemptum sui, et mortificationem carnis, fiduciam divinitus accipiunt fraternæ correptionis. Per devotionem: compunctionis potestatem et gratiam comminationis. Sequitur: Infirmus dicat: *Quia fortis ego sum. Quia scriptum est: Quando infirmior: tunc fortior sum, et potens* (II Cor. xii). Item dicitur: *Virtus in infirmitate perficitur* (ibid.). Propheta prævidens electionem gentium, gloriam fidelium, conversionem earum ad fidem, vitium in eis infirmari, triumphare virtutem, ait:

C Erumpite de latibulis templorum, de angulis idolorum, et venite per passus fidei et fructus pœnitentiæ, de circuitu, in quo ut impii ambulastis: qui veritatem contemnentes diu falsitatem palpastis. Congregamini intra retia divini verbi, intra caulas fidei, intra septa oculi Dominici. Ibi faciet Dominus fidei, occumbere robustos suos, quia scilicet per ardorem, per virtutem divini eloquii, sibi doctores subjicient reges, optimates, sapientes, philosophos. Hinc Isaias: *Omne pecus Cedar, inquit, congregabitur tibi: arietes Nabaioth ministrabunt tibi* (Isa. lx). Hinc alibi: *Gloria Libani data est ei, decor Carmeli, et Saron* (Isa. xxxv). Item alius: *Gens, et regnum, quod non servierit tibi peribit* (Jer. xxvii). At Isaias: *Gloria Libani ad te veniet, abies buxus, pinus simul ad ornandum locum sanctificationis meæ* (Isa. lx). Idem ibidem: *Venient ad te curvi filii eorum, qui humiliaverunt te, et adorabunt vestigia pedum tuorum, omnes qui detrahebant tibi* (ibid.). Quandoquidem tanti momenti est victori cedere, tantæ utilitatis bellatores succumbere, consurgant ergo, et ascendant gentes in vallem Josaphat, id est in humilitatem judicii. Josaphat siquidem interpretatur *judicium Domini*; quia ibi sedeo dicit Dominus, *ut judicem omnes gentes in circuitu* (Joel. ix). Hinc ipse in Evangelio: *In judicium, inquit, veni in hunc mundum, ut non videntes videant, et qui vident cæci fiant* (Joan. ix). Sequitur vox Salvatoris apostolos suos cohortantis ad collectionem novarum frugum, ad conversionem gentium, et dicentis: *Mittite falces, quoniam maturuit messis. Vide quanta sit prophetiæ convenientia cum evangelica sententia. Salvator namque in Evangelio sic ait ad apostolos: Messis quidem mul-*

ta, operarii vero pauci (*Matth. ix*). Item in præ-
 senti prophetia : Quando maturuerit messis falces
 mittite. Siquidem tres sunt falces eorum, qui ad
 fidem Trinitatis populos suscipiunt : qui ad horrea
 Dominica novas fruges mittunt. Prima est prædica-
 tio verbi ; secunda, forma catechizandi ; tertia,
 sacramentum baptismi. Ac si diceret : Prædicate,
 instruite, abluite. Prædicate fidei regulam, instrui-
 te ad pœnitentiam, abluite ad veniam. Sequitur
 ipsius Domini vox discipulos suos hortantis in
 cura fidei, et doctrina verbi ad agonem martyrii.
 Venite, inquit, et descendite. Venite passibus præ-
 dicationis, descendite ad laborem, et humilitatem
 fructuosissimæ passionis, quia per passionem cor-
 porum et virtutem miraculorum, multa millia neo-
 phytorum vobiscum recipient gloriosi certaminis
 gloriosissima præmia : et qui participes erunt
 mœroris, participabuntur et gaudio. Et hoc est
 quod dicit : Quia plenum est torcular : exuberant
 torcularia. Quod autem dicit : Multiplicata est ma-
 litia eorum, si de neophytis agitur, ita recte intelli-
 gitur, ac si diceret : Multiplicata est malitia, et ad
 finem usque perducta, quæ ultra progredi non de-
 buit : cui diversa sententia terminum hic posuit.
 Si vero de reprobis, ita : Multiplicata est malitia,
 id est ad cumulum et ad punctum perducta, ut
 scilicet abjiciantur a gloria regni et ovili fidei ; ut
 gaudiis inserantur electi, malitia horum, et crude-
 litate vexati : gloria, et honore coronati, per meri-
 tum martyrii. Intuere convenientiam evangelii et
 prophetiæ. Salvator ait ad apostolos in Evangelio :
Levate oculos vestros, et videte regiones, quoniam
jam albæ sunt ad messem (*Joan. iv*). Ipse in præ-
 senti per prophetam : Venite, inquit, et descendite,
 quia plenum est torcular : exuberant torcularia,
 etc. Sequitur : Populi, populi in valle concisionis
 Populi repetitio, operis est inculcatio, negotii com-
 mendatio. Ac si diceret : Populi, populi in valle
 concisionis id est in humilitate judicii, in discre-
 tione fidei, vita est quærenda salutis causa,
 justitiæ summa. Et hoc est quod sequitur : Quia
 juxta est dies Domini in valle concisionis : humi-
 litatem enim rectæ confessionis, prosperitas sequi-
 tur æternæ retributionis, et claritas beatæ contem-
 plationis. Sequitur : Sol et luna obtenebrati sunt,
 et stellæ retraxerunt splendorem suum. Sol est
 mundi philosophia : luna sæcularis potentia :
 stellæ, cæteræ potestates. Sol vero et luna in hu-
 militate judicii obtenebrati sunt : quia ex quo sa-
 pientes hujus mundi, potentes hujus sæculi ad
 fidei claritatem accesserunt, statim sui erroris
 tenebras agnoverunt. Stellæ vero retraxerunt splen-
 dorem suum, quia dum discipulos Christi in causa
 fidei contemptum arripere mundi, abjectionem
 sui, agonem sitire martyrii ; dum eos fulgentes
 signis, ornatos prodigiis, gloriosos miraculis prospexerunt,
 mox ab elatione conversi, a dignitate
 terrena prostrati, humilitatem Christi sectati, colla
 fidei dederunt. Et hoc est stellas splendorem suum
 retrahere : potentes hujus sæculi, optimates hujus
 mundi amplectendo humilitatem fidei, florem

A mundi omni modo despiciere. Hæc vero de adven-
 tu Christi in carnem. Si vero de ultimo adventu
 legatur, ut quibusdam placet, facilis erit in parte
 interpretatio : difficilis vero, et absurda, et incon-
 veniens erit quorumdam assignatio. In illo enim
 districto judicio quæ erunt aratra ? qui gladii ?
 qui ligones ? quæ lanceæ, falces, torcularia ? Sed
 qui id asserunt, ad locum allegoriæ currunt. Nos
 vero, ut eis morem geramus, dicimus præfatas
 gentes idcirco deduci in vallem judicii, ut interfi-
 ciantur, et corruant, ut a Domino judicentur. Cu-
 jus mœrorem diei, et tormenta pereuntium, nec
 sol quidem nec luna, nec astra cætera poterunt in-
 tueri : sed retrahent fulgorem suum, et severita-
 tem judicantis, reddentisque uniuscujusque opus
 in caput suum, respicere non audebunt. Non quia
 clementiora sunt Dei judicio, sed quo omnis crea-
 tura in tormentis aliorum, de sui pertimescit judi-
 cio. Sequitur :

Et Dominus de Sion rugiet, et de Hierusalem
dabit vocem suam, et movebuntur cæli et terra.
Et Dominus spes populi sui et fortitudo filiorum
Israel. Et scietis, quia ego Dominus vester, etc.
 Cœptam sequamur ultionem, et de ultimo adventu
 explanationem. Cum solis, et lunæ, cunctarum-
 que stellarum splendor tenebris fuerit commuta-
 tus, Dominus de Sion instar leonis rugiet, sive cla-
 mabit, et tam excelsa vox ejus erit, atque terribi-
 lis, ut cœlorum cardines et terrarum fundamenta
 quatiantur. Cumque tam severus in eos fuerit qui
 puniendi sunt, erit tamen clemens erga populum
 suum, et dabit eis fortitudinem, qui appellantur
 filii Israel, mente scilicet Deum videntes : qui non
 per pravas vias ambulaverunt, sed gradientes in
 via Christi omnia recta fecerunt. Tunc scient et ii,
 qui punientur in gehenna, et illi, qui assumentur
 in gloriam, quod Dominus habitet in specula sua
 Sion, et in Christo monte sancto suo : scilicet in eo,
 qui se præparaverat habitaculum dignum Deo.

Si vero de primo legatur adventu, facilis et
 idonea erit explanatio, ita. Non mirum, si in hu-
 militate judicii per virtutem verbi, et discretionem
 fidei, gentes se subdant Filio Dei, qui vivus est
 sermo Dei, et efficax, et penetrabilior omni gladio
 ancipiti (*Hebr. iv*). Vivus, quia non mutatur :
 efficax, quia non deficit : penetrabilis, quia non
 fallitur. Non mutatur in promisso : non deficit in
 facto : non fallitur in judicio. Promissio ejus obli-
 vione non moritur, operatio ejus difficultate non
 vincitur : judicium ejus ambiguitate non fallitur.
 Veraciter promittit, fortiter facit, subtiliter discer-
 nit. Vivus est, ut credas : efficax, ut speres : pene-
 trabilis, ut timeas. Vivus est in præceptis et prohi-
 bitionibus : efficax in promissis et comminationi-
 bus : penetrabilis in judiciis et damnationibus.
 Quia igitur vivus est sermo Dei, credendum est
 eum vera promittere : quia efficax, credendum est
 eum promissa perficere : quia penetrabilis est
 et falli non potest, eum offendisse lugendum
 est, et de cætero offendere cavendum est. In ser-
 mone isto consideranda sunt tria : Sonus, vox

intelligentia. In sono, strepitus, in voce, sensus, in intelligentia, perfectio intellectus. Strepitus ad comminationem : vox ad consolationem : intelligentia ad scientiæ spectat perfectionem. Strepitus igitur ad cruciatum pœnitentiæ, vox ad gratiam veniæ, intelligentia ad claritatem gloriæ. Et hoc est quod dicit : Dominus de Sion rugiet, etc. Domini rugitus sermonis est strepitus. Unde hæc tria : rugitus, vox, scientia. Rugitus fit comminatione, vox consolatione, scientia contemplatione. Comminando trahit ad pœnitentiam, consolando revocat ad gratiam, contemplando sublimat ad gloriam. Per rugitum terra movetur ad pœnitentiam, per vocem cœli moventur ad gratiam, per intelligentiam cognoscimus te unum solum, et verum Deum, et quem misisti Jesum Christum. Et hoc est quod dicitur : Et scietis quia ego Dominus Deus vester, habitans in monte sancto meo.

Si vero de adventu Christi in mentem præsens prophetia intelligatur, hæc erit summa tropologiæ. In vallem judicii eundum est, ibi salutis causa, pœnitentiæ forma, justitiæ norma quærenda est. Ibi perimitur hostis, liberatur civis, sublimatur erectus, perficitur sublimatus. Tria quidem sunt judicia : proprium scilicet, humanum, et divinum. Proprium fit de compunctione cordis et humana pœnitentia : humanum publica disciplina, divinum abscondita manifestans et occulta. Per proprium perimitur hostis, et civis liberatur. Per humanum politur et sublimatur. Per divinum ad unguem perficitur. Unumquodque horum judiciorum merito in valle dicitur situm, quia unumquodque mentem deprimit, et humiliat, unumquodque cor hominis metu contutit, et varie cruciat. Primum mentem humiliat terrore gehennæ, secundum animum deprimit pondere disciplinæ, tertium animam sternit amore justitiæ. In primo igitur judicio fit victoria gentium et mors robustorum, in secundo ubertas torcularium et gratia donorum, in tertio spes populi et fortitudo filiorum. Juxta vallem judicii dicitur esse dies Domini. Dies Domini dies est pœnitentiæ, dies disciplinæ, dies gloriæ. Juxta primam vallem dies est pœnitentiæ, juxta secundam dies disciplinæ, juxta tertiam dies gloriæ. Hinc Psalmographus : *Annuntiate de die in diem salutare ejus (Psal. xcvi)*. De die scilicet pœnitentiæ, diem disciplinæ : de die disciplinæ, diem gloriæ. Et hoc est quod dicitur : Et scietis quia ego Dominus Deus vester : habitans in Sion monte sancto meo. Sequitur :

Et erit Hierusalem sancta, et alieni non transibunt per eam amplius. Et erit in die illa : stillabunt montes dulcedinem, et colles fluent lacte. Et per omnes rivos Juda ibunt aquæ : et fons de domo Domini egredietur, et irrigabit torrentem spinarum. Hæc Judæi et nostri judaizantes ad mille annorum fabulas referunt : quando putant Christum habitaturum Sion : et in Hierusalem auream, atque gemmatam sanctorum populos congregandos : ut qui in isto sæculo oppressi sunt ab universis gentibus, in hoc eodem cunctis imperent nationibus.

A Hæc Judæorum fabula somniat : dum nobis veritas longe alia ministrat. Hierusalem significat hujus temporis Ecclesiam : significat quoque fidelem animam : etiam illam, quæ sursum est libera, matrem nostram (*Gal. iv*).

De triplici adventu potest littera accipi, et de unoquoque competenter quod dicitur intelligi. Post missionem namque Paracliti, post prædicationem apostolorum, post conversionem gentium in valle judicii, per discretionem fidei, fit Hierusalem sancta : et alieni non transibunt per eam amplius. Alieni dicuntur idololatræ, hæretici, schismatici. Qui omnes in exordio primitivæ Ecclesiæ ad eam impugnandam venerunt unanimiter, sed per eam non transierunt, quia licet impugnare nitantur ipsius fidei castitatem, nullatenus tamen rumpere possunt unitatem, nec violare charitatem. Venerunt quidem rationibus armati phantasmaticis, argumentis sophisticis : sed transire nequiverunt, repulsi veritate verbi, superati ratione judicii, prostrati testimoniis Scripturarum, et calore fidei. Venerunt quidem parati congregari, sed non transierunt, coacti regredi. Ex ipso vero nomine sanctitatis, virtus ejus multiplex ostenditur, et species sanctitatis. Quod sanctum dicitur Latine, *ἅγιος*, id est agios dicitur Græce. Agios nomen est compositum ex *α* et *γι*, id est *gi Gi*, dicitur terra, *a* sine. Unde et illud sanctum dicitur, quod sine terra fit, et a terra elevatur. Sancti erant, de quibus scriptum est : *Nostra conversatio in cælis est (Philipp. iii)*. Sancti quoque et illi erant, de quibus dicitur : *Inter quos lucetis velut luminaria in mundo : verbum vitæ continentes (Philipp. ii)*. Est ergo Hierusalem sancta in sacramentis, in præceptis, in judiciis, in consiliis, in promissis. Sacramenta siquidem ejus sunt sine fæce, præcepta sine mole, judicia sine lite, consilia sine zelo, promissa sine fuco fallaciæ, sine zelo invidiæ, sine lite controversiæ, sine mole angariæ, sine fæce concupiscentiæ. Est igitur sancta, cujus est contemplativus intellectus, cœlestis affectus, spiritalis sensus, angelicus actus. Unde Joannes in Apocalypsi : *Vidi, inquit, civitatem sanctam Hierusalem novam descendentem de cælo, ornatam tanquam sponsam viro suo (Apoc. xxi)*. Sequitur : Et alieni non transibunt per eam amplius. Hinc Nahum : *Celebra, inquit, Juda, festivitates tuas : et redde vota tua, quia non adjiciet ultra ut pertranseat in te Belial : universus interiit (Nahum i)*. Sequitur : Et erit in die illa : stillabunt montes dulcedinem, etc. Dies illa, est adventus Paracliti ; montes, apostoli ; colles, discipuli ; rivuli, subditi populi ; dulcedo, sapientia ; aqua, doctrina. Tria sunt genera doctrinæ, contemplativum, allegoricum, morale. Contemplativum purum, allegoricum nudum, morale solum. Solum a materia, nudum a forma, purum a circumscriptione omnimoda. Morale siquidem genus informat sine materia vitam. Allegoricum illuminat sine forma scientiam. Contemplativum sine phantasia sublimat ad sapientiam. Aliter : Aqua est conditio historialis ;

lac, doctrina moralis; dulcedo, ædificatio spiritua-
lis. Stillabunt a superioribus, fluent in campestri-
bus, ibunt in vallibus. Superiora Dei, sunt ejus in-
visibilia judicia: campestria, ejus manifesta consi-
lia; valles, humilis pœnitentia, præceptorum obe-
dientia, misericordiæ opera. Sequitur: Et fons
egredietur de domo Domini, et irrigabit torren-
tem spinarum. Dominus Domini primitivæ Ecclesiæ
pulchritudo: fons evangelicæ doctrinæ plenitudo;
torrens spinarum, est impetus, fervor, crudelitas
gentium. Porro fons de domo Domini egressus spi-
narum torrentem rigavit, quando per apostolos et
eorum successores evangelica doctrina gentilem
populum ad finem initiavit, ad credulitatem con-
vertit, ad baptismi gratiam perduxit. Sequitur:

*Ægyptus in desolatione erit: et Idumæa in de-
sertum perditionis: pro eo quod inique in filios
Judæi egerint, et sanguinem innocentem effuderint
in terra sua. Et Judæa in æternum habitabitur;
et Hierusalem in generationem et generationem.*
Nihil in terra fit sine causa: nec immerito Domi-
nus super unam civitatem pluit nec ab re incom-
plutam relinquit. Ecce enim aliter Ægyptus et
Idumæa pro causis subjunctis desolatæ manent;
Judæa et Hierusalem pro eo quod innocenter, con-
tinenter, obedienter vixerunt, in æternum habitan-
tur, et gaudent. Ægyptus, est pars populi gentilis
reprobati, et cæcati per ignorantiam. Idumæa,
pars Judaici populi reprobati, et deserti a Deo
per pravam et immundam concupiscentiam. Judæa,
est uxor Agni, sponsa Christi, confitens suam
ignorantiam, compungens, et atterens se propter
inordinatam concupiscentiam. Confitemens sibi te-
nebras ignorantie, sordes concupiscentie, hor-
rorem malitie. Confitemens Deo gratiam venie,
puritatem innocentie, sublimitatem glorie. Se-
quitur:

*Et mundabo sanguinem eorum, quem non mun-
daverant [quem non mundaveram]; et Dominus
commorabitur in Sion.* Hic latenter subintroducitur
per adventum Christi remedium gratie contra
nafragium originalis peccati. Sanguis enim iste,
peccatum scilicet originale, nullatenus cujuspiam
justitia, vel virtute mundari vel deleri poterat, nisi
Agni immaculati sanguine, qui peccatum non no-
verat. Unde Apostolus: *Sine sanguinis effusione
non fit remissio (Hebr. ix).* Item idem: *Talis enim
decebat ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens,
impollutus, segregatus a peccatoribus et excelsior
caelis factus (Hebr. vii).* Et hoc est, quod in præ-
senti Dominus per prophetam dicit: Et mundabo
sanguinem eorum, quem non mundaverant, hoc
est, quem mundare non potuerant. Et tunc Domi-
nus commorabitur in Sion. Tunc scilicet, quando
omnia subjicientur ei, et ipse subjiciet regnum Deo,
et Patri. Tunc in specula commorabitur, quia ejus
visio ad gloriam electis ministrabitur. Tunc erit
omnia in omnibus (I Cor. xv), vita, virtus, panis,
potus, forma, salus, lux, fons vite, dux, lex, me-
dicina. Sic erit omnia in omnibus, juxta illud:
Satiabor cum apparuerit gloria tua (Psal. xvi).

A Hinc est illud: *Hæc est, inquit, vita æterna, ut co-
gnoscant te solum verum Deum, et quem misisti
Jesum Christum (Joan. xvii).* Hinc est illud sapientis:

Te cernere finis,

Principium, vector, dux, semita, terminus idem.
Hæc de adventu Christi in carnem, nunc de ad-
ventu ejus ad iudicium dicamus.

Et Hierusalem erit sancta, et alieni non trans-
ibunt per eam amplius. Post datam sane iudicii sen-
tentiam, post divortium electorum a reprobis,
cœtus sanctorum angelicis inseretur choris; et
tunc Hierusalem uxor Agni elevabitur a terrenis:
*Tunc absterget Deus omnem lacrymam ab oculis
sanctorum; et jam non erit amplius neque luctus,
neque clamor; sed nec ullus dolor quoniam prio-
ra transierunt (Apoc. xxi).* Non erit, inquam, am-
plius clamor suggestionis, dolor tentationis, luctus
compunctionis; quoniam priora transierunt. Quæ
sunt priora? Serpentis suggestio, mulieris delecta-
tio, viri consensus. Sed transiit suggestio, data
impassibilitate; delectatio, perfecta charitate; con-
sensus, plena felicitate. Hinc Isaias: *Consurge,
inquit, consurge, induere fortitudine tua Sion;
induere vestimentis gloriæ tuæ Hierusalem civi-
tas sancti, quia non adjiciet ultra, ut pertranseat
per te incircumcisus et immundus (Isa. lii).* Sequi-
tur: Et erit in die illa: stillabunt montes dulcedi-
nem, etc. Per montes, et colles, et rivos diversitas
meritorum ostenditur. Per dulcedinem, lac et
aquam, varietas præmiorum. Quod autem fons
egreditur de domo Domini irrigans torrentem spi-
narum, illud est, quod alibi dicitur: *Lætitia sem-
piterna super capita eorum (Isa. xxxv).* Et illud:
*Agnus, qui in medio eorum est, reget eos et advitæ
fontes aquarum deducet eos (Apoc. vii).* Tunc Ægyp-
tus et Idumæa erunt in desertum perditionis, et
Hierusalem cum Judæa habitabitur in annos gene-
rationis; quia et illis dicetur: *Ite, maledicti, in
ignem æternum (Matth. xxv);* Et isti: *Venite, be-
nedicti Patris mei; percipite regnum (ibid.).* Et
tunc Dominus mundabit sanguinem electorum,
quem prius non mundaverant; quia, ut doctores
asserunt, electi videntes apostatam angelum irre-
vocabili sententia mulctatum, insolubili vinculo
innodatum, horribili pœna damnatum metu con-
cutientur, ipsoque metu ab eo, quod ægre munda-
verant, purgabuntur. Juxta illud Job: *Cum subla-
tus fuerit, inquit loquens de apostata angelo, time-
bunt angeli, et territi purgabuntur (Job xli).* Et
post hæc Dominus commorabitur in Sion, hoc est,
in specula visionis; quia tunc præcinget se, et faciet
illos discumbere, et transiens ministrabit illis. Mo-
raliter de adventu Sponsi ad sponsam Christi, ad co-
lumbam, ad unicam, dilectam et fidelem animam.
Cum Dominus habitans in Sion, in monte sancto,
in sublimitate, scilicet contemplationis cum sponsa
propius init copulam unionis, quando sponsus et
cœlestia propinat oscula, quando angelico obsequio
paradisi ministrat ei fercula, tunc Hierusalem fit
sancta, utique sancta, quia a terrenis elevata. Ele-
vata, inquam, ab iniquitate, elevata a curiositate,

suspensa a voluptate, sequestrata a vanitate. Tunc alieni per eam amplius non transeunt, quia nec maligni suggestio, nec spiritus elatio, nec carnis titillatio, nec mundi infestatio eam irritare ullatenus præsumunt: quam Sponsi felicitas, contemplationis reclusam thalamo, unionis lectulo inserit. Non transeunt, inquam, per eam alieni amplius; quia quæ impassibili jungitur et beato inseritur, nulla rerum molestia etiam ad modicum pulsatur. Per gratiam Sponsi, eam dico impassibilem factam, non substantialiter creatam. Sequitur:

Et erit in die illa, hoc est, in illa contemplationis claritate, stillabunt montes dulcedinem, et colles fluent lacte, et per omnes rivos Juda ibunt aquæ. Montes, sunt contemplationum sublimia; colles, innocentie opera; rivi, pœnitentie exercitia; dulcedo, est perfecta dilectio; lac, est sancta devotio; aqua, devota compunctio. In illa ergo die, hoc est, in illa unionis felicitate, sponsa per gaudium contemplationis, dulcedinem, accipit perfectæ dilectionis: a qua descendens, et ad seipsam rediens affluit lacte devotionis. Unde sese præ amore superiorum crucians immergitur aquis compunctionis, indeque egrediens per pœnitentiam exercetur asperam; post hæc ad innocentie trahitur opera, demum ad contemplationis avolat, dicens. *Quid enim mihi est in cælo? et a te quid volui super terram? (Psal LXXII.)* Item: *Elegit suspendium anima mea (Job. VII.)*. Tunc fons egreditur de Domo Domini, et irrigat torrentem spinarum; quia ubertas et privilegium spiri-

tualis gratiæ de secreto gaudio purissimæ manat conscientie, aculeos retundens vitiorum, motum compescens tentationum, flatum sedans desideriorum, et sedem poliens affectionum. Tunc fugatur ignorantia, tunc pessundatur carnalis concupiscentia; quia mens claritate contemplationis illuminatur, et perfectione dilectionis concupiscentia sanatur. *Ægyptus* siquidem interpretatur *tenebræ*, per quas ignorantia: *Idumæa, terrena*, per quam carnalis designatur concupiscentia. *Judæa* vero et *Hierusalem* in æternum habitabuntur. *Judæa, confessio*; *Hierusalem, dicitur pacis vicio*. Mens enim devota, et perfecta vel ad sui descendens cognitionem, delicta confitetur Deo per humilitatem compunctionis; vel ad Dei ascendens cognitionem per gratiam contemplationis, sublimatur ad visionem pacis, et tunc in voce exultationis, et confessionis sonus fit in ea epulantis. Nunquam fidelis anima deserit *Judæam*; quia vel compuncta confitetur scelera, vel devota gratias agit propter gratiæ munera, vel sublimata eructat hymnum recipiens præmia. Tunc quoque Sponsus sanguinem mundat, qui hactenus mundari non poterat, quia per consortium unionis, Sponsus sponsæ præstat privilegium perfectionis, ut contra naturam natura sentiat, cui naturaliter natura obviat. Et tunc Dominus nature per privilegium gratiæ in Sion, hoc est, in specula gloriæ commoratur. Qui nostram purgare naturam, et suam nobis præstare gratiam, ad ipsius sublimitatis gloriam dignetur. Qui trinus et unus vivit, et regnat. Amen.

EXPOSITIO MORALIS IN ABDIAM.

PRÆFATIO.

Abdias quartus in ordine prophetarum, sermone simplex et sensu multiplex; rarus in verbis, sed copiosus in sententiis. Juxta illud Salomonis: *Sapiens verbis innotescit paucis (Eccl. XX)*, prophetiam suam litteraliter adversus Idumæam dirigit; allegorice contra mundum, tropologice contra carnem stylum suum acuit; Salvatoris typum gerens, ipsius adventum subtiliter introducit, per quem mundus destruitur, per quem caro atteritur, per

quem libertas redditur. Hinc est illud: *Si Filius vos liberaverit vere liberi eritis (Joan VIII)*. Hic est Abdias, qui sub Achab rege centum prophetas in specubus latentes pavit: et dum corporalem ministrat alimoniam, spiritualem divinitus accepit. Prophetavit autem præfatus vir quando et alii prophetæ, Amos scilicet, Joel et Osee. Jacetque conditus in Samaria cum Elisæo et Joanne Baptista.

INCIPIT EXPOSITIO.

(ABDIAS I.) *Visio Abdiæ*. Abdias interpretatur *Domini servus*, per quem Salvator significatur. Unde et in Isaia sub persona Patris ad Filium loquentis ita legitur: *Audi, Jacob, serve meus, et Israel quem elegi (Isa. XLI)* Item ad eundem: *Servus meus es tu, Israel; dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea*

usque ad extremum terræ (Isa. XLIX). Hinc ipse Salvator humano generi exprobrans ita: *Servire, inquit, me fecistis in peccatis tuis (Isa. XLIII)*. Quoniam vero quatuor sunt servitutis genera, alia namque est necessaria, alia conditionalis, alia muneratoria, alia liberalis; videamus sub quo servitutis genere